

ELANUL

**Nr. 198
AUGUST
2018**

REVISTĂ DE CULTURĂ EDITATĂ DE ASOCIAȚIA CULTURALĂ „ACADEMIA RURALĂ ELANUL”
DIN GIURCANI, COMUNA GĂGEȘTI, JUDEȚUL VASLUI

Școala vasluiană în primul deceniu după Marea Unire

Nicolae IONESCU

„Cum arată astăzi școala, așa va arăta mâine Țara”
(Spiru Haret)

Școala, alături de armată și biserică au avut o contribuție majoră la promovarea conștiinței, a identității și unității culturale a neamului românesc. În anul Centenarului Marii Uniri-2018, evidențiem transformările din domeniul învățământului, în general, a celui vasluian, în special, în primii ani după acest moment cardinal din istoria națională. Cu 1918, țara noastră intra într-o nouă fază a dezvoltării sale, înregistrându-se o dezvoltare economică și o înflorire culturală remarcabilă prin depășirea greutăților interne și externe, care au pus în valoare rosturile unui neam conștient de originea și menirea pe care o avea de îndeplinit. Noua Românie făurită prin reunirea provinciilor, a însemnat în același timp reformarea societății, lărgirea cadrului democratic în raport cu perioada anterioară.

Înlăturarea barierelor politico-naționale a permis accesul larg la valorile culturii românești, iar noul cadru cultural a beneficiat de contribuția neîngrădită a energiilor tuturor provinciilor. Numeroase personalități au elaborat opere originale de mare însemnătate, în diferite domenii ale științei, tehnicii și culturii, în „mișcarea de idei” din anii interbelici, contribuind astfel la integrarea mai activă a spiritului românesc în cultura europeană și universală. Se răspundea unui deziderat înțeles și formulat ca atare în acea perioadă „...mai ales acum după integrarea politică, toate națiunile încearcă să vadă ce vrem să fim și ce loc voim să ocupăm în istoria lumii”- sublinia Simion Mehedinți la încheierea discursului de recepție de la Academia Română susținut la 6 iunie 1920¹.

Dezvoltarea învățământului, sub aspect calitativ, în etapa la care ne referim, a răspuns unor necesități izvorâte din consecințele naționale, și, în același timp, din noile aspirații ale păturilor de jos. „La reluarea vieții publice după război - remarcă cunoscutul om al școlii, Constantin Kirițescu - România creșcuse nu numai în întindere prin încorporarea celor trei provincii surori; ea creșcuse și în adâncime. Marile reforme agrare și politice au zguduit organismul nostru social și au chemat la viața publică masele adânci ale populației [...] Apariția pe scena vieții publice a maselor țărănești s-a manifestat printr-o sete de școală, necunoscută până atunci, și nu numai de învățătura elementară, necesară țăranului pentru a se descurca în nevoile vieții cotidiene pe care o dădea școala primară, dar se impunea și o cultură superioară care deschidea drumul spre rolurile de conducere.

- continuare în pagina 9 -

Descoperiri de monede suedeze între Siret și Prut

Sorin LANGU

Suedia, ca prezență monetară în Moldova medievală, este mai degrabă discretă, până la începutul secolului al XVII-lea neîntâlnindu-se nicio monedă regală în Moldova, sau în Țara Românească.¹ Conectarea balticilor la spațiul central și est european se face brutal la începutul secolului antrenând și alte monede în această zonă. Aventura suedeză începe în 1523 când Gustav Vasa se emancipează de sub tutela daneză și se proclamă rege.² Printr-o politică reformatoare deosebit de eficientă Suedia se consolidează intern și profitând de lipsa anvergurii navale a Imperiului Romano-German și a Poloniei³ de la începutul sec. XVII se angrenează în marile conflicte europene devenind în scurt timp „marea putere a Nordului”. Armata suedeză se angrenează într-un prim conflict cu Uniunea Polono-Lituaniană (1625-1629), dar anul 1630 este anul în care Gustav II Adolf decide intrarea Suediei în Războiul de 30 de ani (1618-1648), în scurt timp succesele suedeze atrăgând atenția Europei.⁴ Tratatul din Westphalia⁵ recunoștea noua putere a Europei, dar nu satisfăcea decât parțial noile vanități ale coroanei suedeze. Transformarea Mării Baltice într-un „lac suedez”, obiectiv pe termen scurt, presupunea un război cu Uniunea Polono-Lituaniană, o Uniune care era unul din cele mai mari state europene, dar care era sfâșiat de conflicte interne și slăbit de lungile războaie cu otomanii, rușii și cazacii.⁶

Atacul pornește în 1655 și are un efect devastator asupra statului polonez: Cracovia este cucerită, o parte a magnaților polonezi protestanți trec de partea suedezilor,⁷ dar intrarea în război contra Suediei a Olandei,⁸ Brandenburgului și Danemarcei,⁹ ca și opoziția înverșunată a polonezilor¹⁰ duc la Tratatul de la Copenhaga, Oliva și Cardis, care pun capăt războiului.¹¹ Polonia cedează nordul Livoniei iar regele Jan II Kazimir (Waza) la orice pretenție la tronul Suediei.¹² Tratatul cu Suedia nu înseamnă sfârșitul problemelor pentru statul polonez, Rusia continuă războiul pentru Ucraina, dar acum Imperiul Otoman trece de partea Poloniei, temându-se de o Rusie prea puternică, o parte a Ucrainei este recuperată, dar jumătatea de vest pierdută, pierdere consfințită de armistițiul de la Andrusovo, 1667.¹³

Cazacii nu sunt mulțumiți de împărțirea Ucrainei și declanșează Războiul Polono-Cazaco-Tătar (1666-1671), tătarii acționând în numele Imperiului Otoman. Aliații cazaci și tătarii sunt înfrânți în mai multe rânduri de polonezi și astfel se declanșează intervenția otomană. Războiul polono-turc (1672-1676) a început prost pentru polonezi, care după câteva înfrângeri încheie tratatul de la Buczacz (1672). Seimul nu ratifică tratatul, Jan Sobiesky câștigă câteva bătălii, cea mai răsunătoare fiind cea de la Hotin (1673), dar noul tratat, de la Zurawno (1676), consfințește în mare pe cel anterior.

Izbucnirea marelui Război Otomano-Habsburgic (1683-1699) are și un front secundar în Moldova. După despresurarea Vienei, Sobiesky vrea să cucerească Moldova întreprinde mai multe campanii, cele mai importante fiind cele din 1686 și 1691.

- continuare în pagina 5 -

Istoria Bârladului

(urmare din numărul 194)

Gheorghe CLAPA

Să vedem și celelalte izvoare, mai puțin juste.

Tratatul de alianță din 13 aprilie 1711 de la Luțk are același izvor de inspirație și repetă aceleași drepturi pe care le-a emis D. Cantemir.

Anafora din 1817, dată de Obștească adunare a Moldovei, compusă numai din boieri, nu face decât să susțină interesele de clasă și să fie pe placul domniei, precum și teama de a nu li se strica daniile făcute din ocoalele târgurilor (vezi și Neculai Costin – Letopisețul Țării Moldovei, p. 307, „Socoteala făcută de Nicolae Vodă”).

Cronicarul **Ureche** arată că puterea Domnului nu era bine așezată: „și-ntr-acea începătură a fost domnia ca o căpitanie”. Rezultă din acest pasaj că domnul nu era încă stăpân, ci numai un conducător de oști, un duce (dux) peste cneji; ulterior devine șeful statului, luând titlul de voievod.

De fapt, greșite sunt și opiniile istoricilor, când se bazează pe anumite cuvinte vorbite din cuprinsul unor documente, ca: „târgul sau orașul domniei mele”, „satele domniei mele”, ce „sunt sub ascultarea scaunului”, „târgului domniei mele”, afirmații gratuite fără temei. Acestea sunt formule de politețe, ca și vorbirea „domnia mea”, o imitație din apus.

Făcând abstracție de aceste vorbiri (care nu se găsesc în hotarnica Bârladului), să vedem ce spune hrisovul:

- „toți târgoveții noștri” înseamnă că sunt robii și supușii domnului? Nu. Este o formulă de politețe, după cum monarhul spune „poporul meu”.

- „oamenii săraci din toate satele ce se țin de acel târg și sunt așezați pe hotarul lui” se referă la satele din **ocolul** orașului, iar nu și acei din hotarul și vatra târgului.

- „acesta este hotarul târgului Bârlad și al tuturor satelor și seliștelor ce sunt sub ascultarea târgului Bârlad”. Formula trebuie înțeleasă, că hotarul și ocolul sunt sub ascultarea administrativă a unei autorități, cu sediul în Bârlad.

- seliștea Ivancea de la Tătarca (așezată în afară de hotarul târgului) „ce a fost vândută domniei mele” face parte din ocol.

- „am dat și acea seliște (Ivancea de la Tătarca) ca să se ție de târgul nostru al Bârladului”, înseamnă ca să se ție din punct de vedere administrație de târg (de ocolul târgului), iar nu de orașul Bârlad.

- „și pe toți oamenii săraci din târgul nostru din Bârlad”; oamenii săraci din târg sunt cei din Morăni de Jos, din Bujorăni de Gios, nu și cei din târgul Bârlad.

Înainte de întemeierea domniei au existat în Moldova mici organizații sociale (numite cnezate, poate și o confederație de cnezate, după cum spune I. Bogdan), conduse de juzi care au supraviețuit stăpânirii cumanilor și tătarilor. Cuvântul **jud** ce apare în primele noastre documente (cuvânt de origine latină) arată o funcție, altfel nu-și are ființa. Sub influența slavilor, cuvântul a fost înlocuit cu cel de cneaz, având același înțeles și aceleași atribuțiuni. Cnezii erau conducători aleși de obște și îndeplineau funcția de administrație și de judecată, iar pământul era

folosit în comun. Prin descălecarea țării, voievodul a găsit aceste cnezate și le-a respectat drepturile lor strămoșești, căpătând întărirea tacită a judeciei lor. Domnul și-a însușit dreptul de a lua în proprietatea sa, terenurile pustii (rămase goale) și apoi pe acelea fără moștenitori. Voievodul s-a ferit de a și-i face dușmani, având nevoie de ei în caz de război. Pe măsură ce s-a întărit puterea domnului, prin aparatul său administrativ de constrângere, micile organizații obștești își pierd din însemnătatea lor politică și depind de domnie. Avuțiile domnești cresc și cu proprietățile celor vinoați de trădare – vicleni – și de aci ia naștere părerea că întregul pământ al țării este proprietatea domnului.

Invocarea dreptului de proprietate a târgului de către domnie – *dominium eminens* – după cum arată istoricii, nu poate fi luată în considerare, deoarece faptele o infirmă.

De altfel, greșită este și afirmația lui Al. Gonța când spune (în nenumărate cazuri) că starea socială a târgoveților bârlădeni este de oameni săraci fiindcă se ocupau cu agricultura și nu poate să se bucure de altă situație socială. Autorul și-a format părerea pe baza documentului din anul 1491 octombrie 15, cu privire la Vaslui, unde se specifică „pre toți oamenii cei săraci din târgul Vasluiului”. Hrisovul din anul 1495 al Bârladului specifică: „oamenii săraci din toate satele ce se țin de acel târg și sunt așezați pe hotarul lui”. Oamenii aceștia sunt locuitorii din mahalalele (foste sate) Moranii de Jos, Crâng și Bujorăni de Gios care nu sunt socotiți ca locuitori ai târgului; a se vedea documentele din 1816 august 30, 1817 octombrie 30 și 1826 ianuarie 20, și anexa III. Vorbirea „și într-aceea ne-am mai gândit și am miluit pe șoltuzii și pe pângarii și pe toți oamenii săraci din târgul nostru din Bârlad” să nu plătească vama cea mică, privește și pe oamenii săraci din Morani, Crâng, Bujorăni mahalale ale târgului.

Adăugăm că I. Bogdan arată lămurit diferențele clase de populațiune ale orașului Bârlad, afirmând că „săracii sunt locuitorii satelor”. A se vedea „Convorbiri literare”, 1907, nr. 1, p. 46-52.

Vechea așezare a orașului Bârlad, pe lângă vatra târgului care cuprindea locuințele târgoveților, avea în jurul ei hotarul târgului sau moșia cultivată de târgoveții care se ocupau cu agricultura și cu cărăușia. Acest teritoriu (moșia) nu este precizat în hrisovul din anul 1495 dat de Ștefan cel Mare, însă se poate delimita după actele de cumpărare ale moșiei de către târgoveți (din 1 februarie 1815, 26 februarie 1837 și 27 februarie 1884). Moșia târgului era folosită numai de târgoveți.

Întrucât această moșie era departe de a acoperi nevoile de hrană ale unui târg mare și însemnat punct de vamă, s-a simțit necesitatea aservirii unui hinterland care din plusprodusele agricole să satisfacă cerințele de hrană ale unei populații formată din negustori și meșteșugari și din negustorii străini. Astfel ia naștere **ocolul** compus din sate și moșii, care avea menirea să îndeplinească cerințele orașului. Din punct de vedere administrativ, ocolul era sub ascultarea târgului. De aici apare dubla dependență a

țărănilor din ocol, pe de o parte de domnie ca stăpân și de altă parte de târg ca administrație (prin șoltuz și pângari). În ce condiții au fost preluate de domnie aceste sate cu moșiile lor, documentele nu spun, n-avem nici o știre.

Afirmația lui Al. Gonța, că orașele erau proprietatea domniei în virtutea dreptului *dominium eminens* și că voievodului îi era permis să dăruiască bucăți de loc din hotarul târgurilor și chiar vatra târgului, cu locuitori cu tot (oricui voia), nu este întemeiată. De asemeni afirmația că locuitorii „fiind așezați pe pământ domnesc, fără privilegiu de fondare a orașelor și fără titluri de proprietate asupra terenurilor” sunt oameni neprivilegiați formând categoria socială a orășenilor, numiți oameni săraci nu este reală.

Argumentele lui Al. Gonța nu sunt întemeiate (vorbit numai pentru Bârlad) deoarece, după cum s-a arătat, orașul exista încă dinaintea de întemeierea statului; n-avea titlul de proprietate pentru simplul motiv că nu exista voievod în acel timp care să-l dea; exista însă un drept nescris – *obiceiul pământului* – pe care domnia l-a respectat; ulterior domnul a confirmat starea de fapt.

Invocarea că se plătea bezmen pentru locuințe, pivnițe și grădini nu rezistă, deoarece este dovedit prin documente (hrisovul din 1757 martie 12 și anaforalele din 1792 august 9 și 1814 decembrie 14) că târgoveții bârlădeni n-au plătit acest impozit, chiar atunci când li s-a impus de noul proprietar, în urma daniei făcută de domnie, s-au judecat și au câștigat.

*

Să vedem acum care erau obligațiile locuitorilor.

Locuitorii satelor și târgoveții orașului, înainte de întemeierea statului, aveau anumite îndatoriri fiscale, pe care le plăteau conducătorii lor, sub forma de dijme din produsele pământului, dări moștenite încă din timpul popoarelor năvălitoare. Voievozii au preluat aceste impozite.

În ce privește veniturile statului, acestea se confundă cu ale domniei, deoarece nu era o separație. De la început a existat birul sau dajdia (după cum se spunea în Moldova), un impozit pe cap de locuitor (nu asupra averii) care se percepea sub forma cislei, adică impus pe întreaga obștie și apoi repartizat pe fiecare locuitor după puterile lui. Acest impozit era plătit în bani; boierii erau scutiți.

O altă sursă importantă de venituri o constituia dările sau dijmele. Sub această denumire se cuprindea: desetina – a zecea parte – adică o parte din produsele pământului. Aceste dări se luau din câmp, țărini, fânețe, prisăci (găleata din grâu și orz, porcăritul – goștina, vinăritul, albinăritul – mierea și ceara, quinquagesima din oi, din pește). Cu privire la dările percepute de la boieri, nu avem o confirmare detaliată și sigură. Din spusele lui **Neculai Costin**, aflăm că „Duca Vodă a scos grele dări pe boieri și pe țară..., iar cu dările și cu asupririle visteriei nu-i uita în toată vremea”. Care sunt acele dări și cât reprezentau nu știm. O altă adevărată este a cronicarului **Neculce**: „făcut-au și alt obicei nou, care nu mai fusese în țară (de Mihai Racoviță în a doua domnie), asupra boierimei ș-a mazilimei de au dat desetină din stupi și din mascuri câte doi potronici” (și Constantin Mavrocordat a impus pe boieri la desetină).

Sume destul de mari erau realizate din dările indirecte sau întâmplătoare. În general, amenzile erau mari și se percepeau pentru omoruri – deșugubinele, delictele de

furt-gloabele, diferite amenzi pentru jurământ fals, ceartă, lovire etc. Amenzile sau gloabele înlocuiau închisoarea.

Izvorul cel mai însemnat era vama (plătită și de boieri). Pentru mărfurile care intrau sau ieșeau din țară și prin tranzit la trecerea prin orașele sau principale se plătea vamă, cu plata în bani, iar pentru pește și în natură. La zilele de târg săptămânal (marțea la Bârlad) și la iarmarocul anual (15-29 august la Bârlad), unde se ducea o viață negustorească (în special de vito) de asemeni se lua de domn vama târgului. Sătenii pentru produsele care le duceau la târg, precum și pentru cumpărături, plăteau taxa târgului. Veniturile scoase de pe urma vămilor asigurau tezaurului țării sume considerabile.

Vama era de două feluri: vama mare de târg care se plătea de cumpărător la desfacerea mărfurilor și vama mică care se plătea la trecerea pe teritoriul orașului (de tranzit). Domnia era foarte interesată în veniturile vămii – vama era totul pentru domn – întrucât de aci își trăgea veniturile mari, și pentru acest fapt, domnul a dus o politică de ocrotire și de ridicare a orașelor care încasau acest venit. Privilegiile comerciale acordate de domni, arată mărturiile și banii ce se încasau pentru fiecare produs (postavuri, ceară, vite, berbeci, porci, piei, pește). Târgoveții (oamenii ce trăiau în Bârlad, doc. 1495) erau scutiți de vama cea mică, afară de cei care vor căra pește, pe baza obiceiului lor vechi.

Prestațiile în muncă și slujbele față de domnie, constau din: caii de olac, boii de podvadă, căratul buților, facerea morilor, posadul etc. erau făcute de săteni fără nicio plată.

Veniturile domnului puteau fi concesionate în parte sau în total, pe veci sau pe o anumită perioadă de timp; astfel Alexandru cel Bun, prin hrisovul din 1422 august 20, dăruiește vama târgului Bârlad mănăstirii Bistrița.

- Venitul din ziua târgului din vânzările de vite, pentru doi preoți și doi diaconi, doi țarcovnici și doi polușnici; doc. 1733 mai 25 al lui Constantin Mavrocordat.

Privilegiu statornic și nestrămutat de a ține și vinde dohot și păcură pe timp de cinci ani, acordat bisericii Domneasca, în folosul său și pentru cheltuiala școlii elinești ce se află la această biserică (doc. din anul 1813 iunie 26, a lui Scarlat Alexandru Calimah), „și nimeni alții să nu fie volnici a aduce și a vinde de acum înainte, fără a se învoi cu biserica...”.

Din documente reiese că târgoveții (oamenii ce trăiesc în Bârlad) sunt scutiți de dări, precum și de peștele pentru consum (excepție căraușii de pește, care plătesc). De acest privilegiu se mai bucură „toți oamenii săraci din târgul nostru din Bârlad” (locuitorii satelor Morăni de Jos, Crângul și mahalaua Bujorăni de Gios).

Târgoveții nu plăteau nici un ban chirie, nici de pivnițele lor, cum nici din grădini, „fiindcă și când era locul gd. (domnesc) nu să dejmue cu de acest fel” (doc. din 1757 martie 12). Documentul din anul 1814 iulie 21 specifică: „să nu îngăduiți... a supăra pe târgoveți la vreo cerere de bezmăn sau de imaș pentru vitele lor. Aceste scuturi erau recunoscute pe baza obiceiului pământului” și a stăpânirii de veci. Ei plăteau zăciuală de la câmp, din țărini și din fânețe și din prisăci.

În ce privește scutirea de aceste dări, reamintim și hrisoavele din 1764 august 3 și 1779 iunie 9, pentru orașul Eșii (Iași) și 1764 decembrie 23 și 1776 noiembrie 29 pentru orașul Bacău, de care s-au folosit bârlădenii în procesele lor. Din aceste documente reiese destul de clar că târgoveții s-au bucurat de un privilegiu vechi nescris,

drept păstrat și după constituirea statului moldovenesc. Documentele arată că stăpânirea pământului și drepturile lor erau mai vechi decât înființarea statului și implicit nu puteau avea hrisoave de la domni, deoarece aceștia au venit în urma nașterii proprietății lor.

Oamenii săraci din cuprinsul târgului (satele Morăni de Gios, Crângul și mahalaua Bujorăni de Gios) nu erau socotiți locuitori ai târgului și nu se bucurau de scutirile târgoveților (în afară de vama mică prevăzută de doc. din 1495). Faptul este arătat clar și în „Alcătuire pentru stăpânire moșii târgului și a acareturilor” întocmit de târgoveți și întărit de domnie cu hrisovul din anul 1816 august 30 și din 1817 octombrie 30, în care se specifică: „Lăcuiitorii Morăni de Gios și locuitorii din Crâng nu să socotesc între lăcuiitorii târgului, cumpărători moșiei, ci rămân ca niște lăcuiitori trăitori pe moșie străină, și să va urma cu dânșii pentru adetiul moșiei, după hotărârea ponturilor gospod” (cap. V, p.205 și pct. 24, p. 213). Se „lua dijmă din toati, precum și adetiul de casi”; pe sătenii din Morăni îi duce boierii la lucrul boerescului” (p.149).

„Lăcuiitorii Bujorăni de Gios, care nu sînt între târgoveții târgului și sînt rămași de muncesc pentru loc și emăș câte 12 zile pe an” (doc. 1817 octombrie 30, pct. 3, p. 216) dădeau dejmă (doc. 1826 ianuarie 20, p. 254).

Locuitorii din satele cuprinse în ocolul târgului erau socotiți ca trăitori pe moșia domnească și erau supuși adetiului moșiei, după hotărârea ponturilor domnești.

Sătenii care erau așezați în ocolul târgului erau ocârmuiți de juzi, depindeau direct de domnie, prin reprezentanții săi și plăteau anumite dari; dijele din produse agricole, care la origine au fost plătite în natură (ulterior în bani), și prestații în muncă față de domnie (olăcărie, curieri, ostași etc.). Țăranii din ocol se aflau în condițiuni mai bune față de celelalte categorii de țărani, deoarece depindeau numai de domnie, nu suportau jugul boierului și nu erau obligați la clacă. Sătenii aveau și unele avantaje din vânzarea produselor lor, pe piața târgului Bârlad. Exemplu documentul din 1801 decembrie 7; scutirea de vamă pentru pește proaspăt, raci, verdețuri, legume verzi și uscate, herestre (în afară de cele cuprinse din Catalogu vămii); sătenii nu erau șerbii orașenilor, cum a afirmat P. P. Panaitescu. Aceasta este realitatea, bazându-ne pe faptul că atunci când domnul face anumite danii de sate cu pământul lor, din hotarul moșiei târgului (hotarnica), târgoveții nu opun niciun fel de rezistență și nici nu protestează că li se răpește vreun drept de al lor, cum de altfel vom observa atunci când se face danie moșia lor și chiar vatra târgului (după cum vom arăta mai jos).

Vorbirea din document „oameni săraci din toate satele ce se țin de acel târg și sînt așezați pe hotarul lui” se referă numai la satele din afara târgului și a moșiei târgoveților, care din punct de vedere administrativ depindeau și ascultau de târg, prin reprezentantul domniei ce-și avea sediul în Bârlad. Oamenii săraci așezați pe moșia domnească plăteau dari domniei. Târgoveții așezați pe vatra târgului și pe moșia lor proprie o cultivau fără a plăti dări, în afară de dijele din câmp, din țărini, din fânețe și din prisăci. Deci este o distincție clară în document, când se spune târgoveți (care erau proprietari în devălmășie cu anumite drepturi) și oameni săraci, sătenii satului din ocol care nu sunt proprietari.

Târgoveții erau asimilați boierilor în privința dărilor asupra pământului.

Față de cele expuse mai sus, trebuie să facem o distincție între documentul din anul 1495 privitor la târgul Bârladului și documentul din anul 1491 privitor pe târgul Vasluiului, în ce privește dreptul de proprietate asupra hotarnice (moșiei). Documentul orașului Vaslui nu face mențiune că se cercetează hotarul său cel vechi; se arată că Ștefan cel Mare cumpără 16 sate, le-a lipit la târg și „să fie domniei mele URIC cu tot venitul și fiilor domniei mele și nepoților, strănepoților și la tot neamul domniei mele, nestrămutat nici odinioară în veci. Formula aceasta stabilește precis că proprietatea târgului Vaslui este posesiune de veci – URIC – stăpânire a domnului, privilegiu de imunitate. A nu se face confuzie cu hrisovul din anul 1495 al Bârladului, care nu invocă această formulă, ci se arată că târgul este vechi și se cercetează hotarul lor cel vechiu, care din veacuri s-a ținut de acel târg al Bârladului.

*

Altă problemă este aceea dacă se puteau vinde locurile de casă din vatra târgului.

Unii istorici afirmă că pe locurile care nu erau, sau nu au fost clădiri (îmbunătățiri), nu se puteau vinde, fiind socotite ca proprietate domnească. Și în această privință documentele o infirmă. În susținerea noastră, vom cita cazurile:

- La 1 martie 1743, târgoveții dăruiesc un loc de casă lui Ion Abagiu („Doc. bărlădene”, vol. II, p.23-24).

- La 22 mai 1744, Lupul sin Lupul Vântul vinde un stângen de loc lui Ion Abagerul (Idem, p. 24).

- La 20 mai 1757, preotul Ion Siva dăruiește un loc de dugheană în mijlocul târgului, finul său Damian (Idem, p. 38, 39).

- La 16 iunie 1761, Ion Țăfârdan vinde un loc de dugheană din oraș lui Ivan Micron (Idem, p.46-47).

- La 25 octombrie 1772, Gligoraș sin Andor dăruiește un loc despre uliță boierului lordache lamandi (Idem, p. 47-48).

- La 2 iulie 1777, Stancul Vraghie vinde un loc de dugheană pe ulița Nouă, lui Constantin Popicai (Idem, p. 53-54).

- La 22 iunie 1780, Maria, femeia lui Neculai Frangulea, vinde un loc pe ulița Nouă, lui lordache lamandi (Idem, p. 60-61).

- La 11 aprilie 1781, Safta soția lui Ilie Prăngati vinde un loc la uliță, lui Constantin Slicariul (Idem, p. 62).

Sunt și cazuri când vânzările de loc sunt proprietatea târgoveților, înainte de înființarea statului. Cităm cazurile:

- Actul din 1777 iunie 2, prin care Catinca, fata Grozii, vinde un loc de baștină din descălecătoare jicnicerului Mihalache Cerchez pe ulița cea veche (Idem, p. 50-51).

- Actul din 1812 aprilie 1, Arsăni Cojocarul vinde o casă cu loc cu tot, căpitanului Petrache (Duda) Dudescu: „cari casă și loc și eu le-am avut descălecătură veche, ca și alți bărlădeni” (Idem, p. 124).

Din cele expuse, reiese că moșia și vatra târgului au fost proprietatea târgoveților, care, ulterior au fost preluate de domnie cu clauza respectării „obiceiului pământului” – drepturi nescrise. Domnul a trecut asupra sa numai locurile rămase fără stăpân, de care a dispus apoi, prin acordarea acelor care se stabileau ulterior, după cum s-a arătat mai sus (anaforaua din 1814 decembrie).

Descoperiri de monede suedeze între Siret și Prut

- urmare din pagina 1 -

Aceste războaie au costat foarte mult așa că regii polonezi și/sau suedezi trebuiau să găsească soluții pentru a suplini necesarul de monedă. În regiunea baltică Gustav Adolf după ce cucerește Riga (1621-1710)¹⁴ și Elbingul (1626-1636),¹⁵ începe să emită cantități enorme de monedă, pentru a plăti trupele dar și pentru a submina economia statelor vecine. Guvernatorul Prusiei suedeze, Axel von Oxenstierna, este autorul acestei politici, Elbingul emițând monedă inferioară ca valoare monedei poloneze.¹⁶ Statul suedez avea astfel la dispoziție sume importante de bani cu care-și finanța războaiele.¹⁷ În alte părți pentru a plăti mercenarii angajați erau topite diferite obiecte metalice, ca de exemplu altarul din Marienburg,¹⁸ sau tunurile vechi și depășite tehnic.¹⁹

În acest context apar în Moldova monedele suedeze, monede de circulație pentru tranzacțiile de zi cu zi. În interfluvium Siret-Prut monedele suedeze apar în 22 de tezaure și în cel puțin 17 descoperiri izolate, spunem cel puțin pentru că suntem siguri că sunt mult mai multe dar nepublicate, sau atribuite greșit. Am preferat să efectuăm analiza pentru această zonă din mai multe motive. În primul rând dacă aici a fost bănăria, cele mai multe monede ar trebui să fie în această zonă. La fel tot această zonă a fost afectată de invaziile polone din anii 1686-1691, cu consecințe monetare evidente. Pe de altă parte tezaurele monetare dintre Prut și Nistru nu sunt publicate cu toate datele, vezi tezaurele de la Lehăceni și Vasilău, iar celelalte sunt anterioare anului 1680.

1. Măgura, jud. Bacău-tezaur descoperit în 1966. Conține 23 de monede de argint: 21 poloneze, o monedă emisă de arhiducele Austriei pentru Ungaria și un dreipolker emis la Riga pentru Gustav Adolf în 1627. Moneda este împunsă pentru a fi perforată, de altfel 19 monede din tezaur sunt perforate, iar două, printre care și cea suedeză, au tentative de perforare. Tpq 1627

Bibliografie: Al. Artimon, *Un tezaur monetar din secolele XV-XVI descoperit la Măgura (jud. Bacău), "Carpica", IV (1971)*, p. 323-330; Aurel Vilcu, Viorel M. Butnariu, *Tezaure din Moldova. Secolele XIV-XIX*, (I), Iași, 2003, p. 20-21, no 8, *Corpus Nummorum Moldaviae*, VI, *Monnaies et parures du Musée d'Histoire de Bacău*, coord. Viorel M. Butnariu, Onești, 2016 (în continuare, CNM-VI), p.113

2. Iași, jud. Iași. Descoperit în 2002. Conține 14206 de monede.

Lotul 1: 1 monedă de la Petru I Mușat, 7534 monede poloneze, 19 ale Ordinului Teuton, 46 monede maghiare, 1233 monede pentru Ungaria de către Habsburgi, 179 piese ale Imperiului Romano-German (din care 80 de monede ale lui Georg Wilhelm-74 șilingi, și 6 dreipolkeri), 14 monede otomane, 1 monedă transilvăneană de la Gabriel Bathory, 11 monede emise de orașul Riga în perioada autonomiei sale, 359 monede suedeze (358 de monede emise la Riga pentru Gustav Adolf și un șiling emis la Elbing pentru același suveran).

Lotul 2- vasul 5: 759 monede poloneze, 72 monede maghiare, 1796 monede pentru Ungaria de către Habsburgi, 28 monede otomane.

Lotul 2- vasul 6: 138 monede poloneze, 7 monede maghiare, 265 monede pentru Ungaria de către Habsburgi, o monedă raguzană.

Lotul 3-vasul 7: 692 monede poloneze, 5 ale Ordinului Teuton, 3 monede maghiare, 80 monede pentru Ungaria de către Habsburgi, 16 piese ale Imperiului Romano-German, 6 monede otomane, 1 monedă rusească, 1 monedă emise de orașul Riga în perioada autonomiei sale.

Lotu 3 – vasul 8: 800 monede poloneze, 3 ale Ordinului Teuton, 7 monede pentru Ungaria de către Habsburgi, 5 piese ale Imperiului Romano-German, 1 monedă suedeză emisă la Riga pentru Gustav Adolf., 3 monede emise de orașul Riga în perioada autonomiei sale. Tpq:1640

3. Aroneanu, jud. Iași. Descoperit în 1982. Conține 150 de monede de argint: 14 șilingi de la Georg Wilhelm al Prusiei, 62 monede poloneze, monede suedeze emise la Riga pentru Gustav Adolf (26) și Christina(12), emise la Elbing pentru Gustav Adolf(13), alte 3 suedeze nedeterminate, ca și 9 neidentificate și un fals după Christina. Tpq:1641

Bibliografie: *Corpus Nummorum Moldaviae*, II, *Monnaies et parures du Musée d'Histoire de Iași*, coord. Viorel M. Butnariu, Iași, 2001 (în continuare, CNM-II), p.81-83

4. Iași, str. C.Negri, jud. Iași. Descoperit în 1976. Conține 293 de monede de argint: 25 șilingi de la Georg Wilhelm al Prusiei și alta prusiană nederminată, 103 monede poloneze, monede suedeze emise la Riga pentru Gustav Adolf (47) și Christina(46), emise la Elbing pentru Gustav Adolf(35) și Christina(13), alte 7 suedeze nedeterminate, ca și 10 neidentificate și un 3 falsuri din care două după Gustav Adolf. Tpq:1645

Bibliografie: CNM II, p.81-83

5. Săbăoani, jud. Neamț- tezaur descoperit în 1989. Conține 53 de monede de aramă, unele argintate: 16 piese poloneze de la Sigismund III, 5 silingi prusieni de la Georg Wilhelm, restul fiind suedeze: piese emise la Riga- Gustav Adolf (10), Christina (9); la Elbing: - Gustav Adolf (5), Christina (3); Livonia: 5 - Christina (4), fals după Christina (1). Tpq 1653

Bibliografie: Domnița Hordilă, Ana-Maria Velter, Vasile Ursachi, *Tezaurul de monede poloneze descoperit la Săbăoani*, jud. Neamț, în "MemAntiq", XXII, 2001, p. 321-332.

6. Iași, Biserica Sf.Sava, jud. Iași. Descoperit în 1977. Conține 15 monede de argint printre care și un șiling de la Christina. Tpq:1654

Bibliografie: CNM II, p.89

7. Iași, str.Armeană, jud. Iași. Descoperit în 1984. Conține 17 monede de argint: 1 monedă poloneză, monede suedeze emise pentru Riga în numele Christinei (6), a lui Carol X Gustav (2) și a lui Carol XI (2), plus alte 6 monede neidentificate. Tpq:1660

Bibliografie: CNM II, p.90

8. Suceava – "Cărămidărie". Descoperit în 1957. Conține 1441 monede de argint, din care 900 poloneze, 43 de piese emise pentru Ungaria, 450 monede austriece, 13 piese prusiene de la Georg Wilhelm, 2 monede emise de Transilvania, o monedă raguzană sub autoritatea otomană iar 31 sunt suedeze: 6 dreipolkeri emiși la Riga, și 10 (?) emiși la Elbing pentru Gustav Adolf, 1 emis pentru Christina în Livonia, 11 dreipolkeri și 1 dreigroschen pentru Gustav Adolf ca și 2 dreipolkeri pentru Christina emiși în Suedia(?). Tpq: 1662

Bibliografie: Gr.Foit, *Suceava – centru de interes major pentru numismatică medievală a Moldovei*, Suceava, VIII, 1981, p.75-77; L.Munteanu, *Aspecte ale circulației monetare în Moldova în secolele XVI-XVII*, AM, XXVII, 2004, p.259.

Primul editor indică 6 dreipolkeri și 6 groși emiși la Elbing pentru Gustav Adolf, dar un total de 10 (sic!) monede ca și 6 emiși

la Riga pentru același rege. Al doilea editor indică 6 dreipolkeri pentru Elbing și 10 pentru Riga, emiși pentru același rege. Am mers pe cifrele primului editor, în parte.

9. **Tecuci**, jud. Galați. Descoperit în 1975. Conține 50 de monede de aramă, din care două argintate. Trei piese provin de la Mihnea II, 11 de la Dabija Vodă, 6 piese poloneze au fost emise de Jan II Kazimier, 7 piese prusiene, monede emise la Riga pentru Gustav Adolf (4), Christina (12), Carol X Gustav (1), Carol XI (1).

Una din piesele prusiene, nr. 42 în catalog, credem noi, este un fals având aversul cu acvila Prusiei și reversul cu stema orașului Riga. Tpq: 1665

Bibliografie: Eugenia Popușoi, *Un tezaur monetar din secolul al XVII-lea descoperit la Tecuci aflat în colecțiile Muzeului din Bîrlad*, în "ActaMM", 1980, p. 283-292.

10. **Mrea Bistrița**, jud. Neamț. Descoperit în 1972. Conține 35 de monede din care 30 poloneze, alte 4 emise de diverse entități stăle și un șiling emis la Riga pentru Christina. Tpq:1661

Bibliografie: Lia Milencovici-Bătrîna, *Un tezaur monetar din secolul al XVII-lea descoperit la Mînaștirea Bistrița, județul Neamț*, "MemAntiq", IV-V, 1972-1973, p.281-292

11. **Ungureni**, jud. Botoșani. Descoperit în 1963. Conține 363 de monede din care 2 de aramă și restul de argint. Cele 187 de monede originale provin de la: Friedrich Wilhelm al Prusiei – 5 monede, 1 monedă de 2 pence emisă pentru Scoția de la Carol II, 9 monede poloneze, monede suedeze emise pentru Livonia în numele Christinei (14), a lui Carol X Gustav (6) și a lui Carol XI (3), monede suedeze emise pentru Riga în numele lui Gustav Adolf (3), a Christinei (99), a lui Carol X Gustav (25) și a lui Carol XI (17), două monede emise la Elbing pentru Gustav Adolf, o alta emisă de Christina, și o alta suedeză incertă. Cele 171 de falsuri au fost repartizate astfel: 2 în numele lui Jan II Kazimier, un fals al unei monede de Livonia pentru Christina, falsuri ale monedelor de Riga emise pentru Christina (39), Carol X Gustav (15), Carol XI (13) și 2 prusiene cu milesimul greșit; 1 piesă poloneză, 45 de piese emise pentru Christina, 14 pentru Carol X Gustav și tot 14 pentru Carol XI cu aversul bătut de două ori; 4 monede cu monograme incorecte; 10 imitații diverse-Jan II Kazimier(2), Gustav Adolf(1), Christina(3), Carol X Gustav (1), Carol XI (1), 1 nedeterminată; alte 5 monede sunt prea uzate pentru a putea fi determinate. Tpq: 1685

Bibliografie: Viorel M. Butnariu, *Tezaurul de la Ungureni. Prolegomene la circulația șilingului în Moldova*, in AIIX, XLVI, 2009, p. 401-438; CNM IV, p.69-81

12. **Bucium**, jud. Iași. Descoperit în 1973. Conține 2385 monede din care 33 de aramă și 2352 de argint: 2 de la Mihnea Radu, 5 austriece, 76 de la Georg Wilhelm al Prusiei, 128 de la Friedrich-Wilhelm al Prusiei, plus alte 11 monede prusiene, 12 monede de la Dabija Vodă, 2 de la Carol I pentru Scoția, 444 monede poloneze, monede suedeze emise pentru Livonia în numele Christinei (288), a lui Carol X Gustav (25), monede suedeze emise pentru Riga în numele lui Gustav Adolf (259), a Christinei (730), a lui Carol X Gustav (87), monede emise la Elbing pentru Gustav Adolf (103), și Christina (29), altele cu locul baterii incert – pentru Gustav Adolf(17), Christina(5), Carol X Gustav(2) și alte două monede suedeze cu emitent incert, plus 163 neidentificate și 4 falsuri din care unul pentru un șiling al lui Gustav Adolf. Tpq: 1685

Bibliografie: CNM II, p.92-107

13. **jud. Galați**. Descoperit în 1978. Conține 105 monede, originale și imitații. Originale: 1 Georg Wilhelm al Prusiei, 4 șilingi polonezi, 2 de Dabija, alții bătuți la Riga pentru Gustav Adolf(2), Christina(4), Carol X Gustav (1). Falsuri: 12 piese prusiene, 10 poloneze, 9 neidentificate, iar restul suedeze Gustav Adolf(2), Christina(41), Carol X Gustav (14), Carol XI (1). Tpq:1697

Bibliografie: Maria Duțu, Un depozit de șilingi din vremea lui Dabija Vodă descoperit în județul Galați, în "BSNR", XC-XCI (1996-1997), 144-145, 2002, p. 141-146.

14. **Cetatea Neamțului**, jud. Neamț. Descoperit în 1965. Conține 166 monede de argint: 56 piese poloneze, 88 austriece, 12 prusiene, 9 piese diverse ale unor entități din Imperiul Romano-German, 1 dreipolker emis la Riga de Gustav Adolf, și 1 ort emis la Elbing de Carol X Gustav. Tpq:1698

Bibliografie: Al.Artimon, *Câteva considerații asupra tezaurului monetar de la Cetatea Neamțului (sec.XVII)*, "Carpica", I, 1968, p.265-280

15. **Iași-fostul Palat Domnesc**. Descoperit în 1914. Conține 15 kg de șilingi.

Bibliografie: C. Moisil, *Monete și tezaure monetare*, în "BSNR", XI, 1914, 22, p. 56, nr. 45; O. Iliescu, *Solidi valachici vulgo dumnicze*, în "SCN", III, 1960, p. 319, nr. 5; El.Isăcescu, *Tezaurul de monede din sec. XVII de la Iași*, în "Creșterea Colecțiilor", 13-14, iulie-decembrie, 1965, p. 59-60, nr. 395

16. **Tecuci**, jud. Galați. Conține "peste 15.000 piese din aramă datate în secolul al XVII-lea aparținând epocii lui Istrate Dabija (1661-1665)."

Bibliografie:C.Ilie, M.Nicu, *Note privind tezaure monetare în zona Tecuci*, "Danubius", XXII, 2004, p.170

17. **Podoleni**, jud.Galați. Conține peste 1700 de monede aramă, considerate "falsuri după monede prusiene, suedeze și poloneze, precum și piese originale de la Dabija Vodă, încă inedite."

Bibliografie:C.Ilie, M.Nicu, *Note privind tezaure monetare în zona Tecuci*, "Danubius", XXII, 2004, p.170

18. **Darabani**, jud. Botoșani. Conține "mai ales șilingi de aramă suedezi din veacul al XVII-lea."

Bibliografie: C. Moisil, *Noi descoperiri monetare în România*, "BSNR", XXI, 1926, 57-58, p. 17, nr. 115

19. **Pilipăuți**, jud. Botoșani. Conține monede din perioada lui Dabija-Vodă.

Bibliografie: Viorel M. Butnariu, *Tezaurul de la Ungureni. Prolegomene la circulația șilingului în Moldova*, in "AIIX", XLVI, 2009, p. 401-438; CNM IV, p.113 și nota 105

20. **Pașcani**, jud. Iași. Conține monede din perioada lui Dabija-Vodă.

Bibliografie: Dinu V. Rosetti, *Bănăria dela Snagov*, în "BSNR", XXIX-XXX (1935-1942), 83-90, p. 152 și nota 2

21. **Suceava**, jud.Suceava. Descoperit în 1913. Conține șilingi de la DabijaVodă, de la Mihnea Radu, ca și monede poloneze, suedeze etc., în total "vreo 2000 piese".

Bibliografia: O. Iliescu, *Solidi valachici vulgo dumnicze*, în "SCN", III, 1960, p. 319, nr. 1

22. **Corod**, jud.Galați. descoperit în 1971. Conține "taleri și jumătăți de taleri, emiși în Țările de Jos, scuzi emiși în Spania, groși și dubli groși polonezi, dinari ungurești, șilingi (falsuri Dabija) pentru Suedia, Riga, Polonia, Lituania".

Bibliografia: C.Știrbu, *Noi tezaure monetare intrate în patrimoniul muzeului de istorie al R.S. Romania*, "CN", I, 1978, p.90

Descoperirile izolate repertoriate de noi sunt în număr de 17.²⁰

Tabel 1: Descoperirile izolate

	Locul descoperii	Județul	Nr. Monede
1	Suceava ²¹	Suceava	Peste 3000
2	Mrea Dragomirna ²²	Suceava	5
3	Baia ²³	Suceava	8
4	Roman ²⁴	Neamț	2
5	Piatra Neamț ²⁵	Neamț	1
6	Miroslavestii ²⁶	Iași	1
7	Mrea Barnovschi ²⁷	Iași	15
8	Rediu Aldei ²⁸	Iași	14
9	Breazu ²⁹	Iași	2

10	Mrea Dobrovăț ³⁰	Iași	7
11	Iasi-str. Stefan cel Mare ³¹	Iași	11
12	Podu Iloaiei ³²	Iași	1
13	Iasi- str.A.Panu ³³	Iași	8
14	Iași- Bis.Sf.Sava ³⁴	Iași	18
15	Bârlad ³⁵	Vaslui	1
16	Galați ³⁶	Galați	6
17	Tecuci ³⁷	Galați	2

Monedele suedeze descoperite pe teritoriul românesc au fost remarcate încă de la începutul sec. XX. Ele au fost puse în legătură cu o pătrundere monetară datorată nu unor cauze economice (fluxuri comerciale, rute de comerț etc.) ci unor cauze politico-economice, cea mai importantă fiind crearea bănăriei de la Suceava, în timpul lui Dabija Vodă. Discuția cu toate argumentele și ipotezele este cunoscută și nu dorim a o relua.³⁸ Ultimele studii țin însă să nuanțeze acest lucru cu argumente diferite.³⁹ Ceea ce dorim noi este să aducem noi argumente în favoarea existenței unor ateliere monetare, mai mult sau mai puțin clandestine, care au fabricat aceste monede.

Ceea ce frapază în această dispunere geografică a celor 22 de tezaure este că ele nu au o distribuție aleatorie, specifică de altfel tezaurelor de circulație, ci se concentrează în câteva areale: Suceava (3 tezaure), Neamț (3 tezaure), Iași (9 tezaure), Galați (4 tezaure), Botoșani (3 tezaure), iar descoperirile izolate se circumscriu acestor areale, zona Iași 9 descoperiri cu 78 de monede, zona Neamț, zona Suceava, și drumul Iași – Galați.

Asta nu exclude existența altor tezaure sau monede izolate care pot modifica distribuția geografică, mai ales că ele sunt prezente pe site-urile vânzări online.⁴⁰

Harta 1: tezaurele cu monede suedeze dintre Siret și Prut

În același timp putem remarca că există mai multe faze de penetrare a monedei suedeze: prima perioadă, 1625-1659, are tezaurele de la Măgura, Aroneanu, Săbăoani, Iași-C.Negri și Iași-Sf.Sava.

Tabel 2: Tezaurele din perioada 1625-1659

	Nr. monede	Nr. monede suedeze	Procent %
Măgura	11	7	63
Aroneanu	150	74	49
Iași-C.Negri	293	161	55
Săbăoani	53	31	58
Iași-Sf.Sava	15	1	7
Iași	14206	360	3
Total	14728	634	4

La acestea se poate adăuga și tezaurul de la Corod, care prin compoziție – asocierea de taleri mari cu șilingi- indică o tezură de la începutul sec. XVII. Cu excepția ultimilor tezaure procentajul monedelor suedeze este în jur de 50% ceea ce arată că începuseră să fie căutate. Valoarea tezaurelor este însă foarte mică. Din totalul celor 28 de tezaure din această perioadă⁴¹ faptul

că monedele suedeze apar doar în 6 tezaure indică și faptul că piața moldovenească încă nu fusese afectată masiv de tulburările din Polonia.

A doua perioadă, 1660-1680, cuprinde doar 4 tezaure: Iași-Armenească, Suceava cărămidărie, Tecuci-oraș și Mrea Bistrița.

Tabel 3: Tezaurele din perioada 1660-1680

	Nr. monede	Nr. monede suedeze	Procent %
Iași-Armenească	17	16	94
Suceava cărămidărie	1441	31	2
Tecuci-oraș	50	18	36
Mrea Bistrița	35	1	3
Total	1543	66	4

Ponderea monedelor scade foarte mult, deși ar trebui, dacă luăm în calcul bănăria lui Dabija și milioanele de monede emise de aceasta⁴² ar trebui să fie mult mai multe. Acum apar și monedele originale de la Dabija, și încă în combinație cu cele de la Mihnea Radu, în tezaurul de la Tecuci-oraș. Este al treilea tezaur moldovenesc, alături de cele de la Suceava și Iași-Bucium, în care se găsesc monede de la voievodul muntean, ceea ce este destul de mult ținând cont că a domnit un singur an.

Este posibil ca eventualele emisiuni sucevene să fi fost limitate la monedele originale ale lui Dabija și poate o producție modestă de falsuri.

A treia perioadă, 1681-1700, are 11 tezaure din care avem date doar despre 4 dintre ele: Iași- Bucium, jud. Galați, Ungureni, Cetatea Neamțului.

Tabel 4: Tezaurele din perioada 1681-1700

	Nr. monede	Nr. monede suedeze	Procent %
Iași-Bucium	2385	444	19
Ungureni	363	324	89
Jud.Galați	105	65	62
Cetatea Neamțului	166	2	1
Total	3019	835	27

Acum apar marile tezaure dar ponderea de monedă suedeză este mică, cel puțin din datele de până acum. La aceste cifre adăugăm Suceava-peste 2000 de piese, Iași – 15 kg de monede, Tecuci- peste 15000, Podoleni – 1700, Darabani – 9 kg monede, un număr uriaș dar până la intrarea lor în circuitul științific nu ne permitem să tragem concluzii aprofundate. Moneda suedeză este prezentă, dar nu atât de masiv cum s-a considerat până acum. Oricum moneda poloneză este mult mai activă și mai constantă în tezaurele monetare din această perioadă. Tezaurele cu monedă suedeză dintre Prut și Nistru prezintă o particularitate foarte interesantă: par a fi până în 1680. Astfel din perioada 1625-1659 datează tezaurele de la Lisăuți-Vlădicina (1632),⁴³ Volovița (1635),⁴⁴ Malinovka (1644),⁴⁵ Ciocâlteni (1657),⁴⁶ Chișinău (1657),⁴⁷ Strășeni-Vechi (1658),⁴⁸ Slobozia-Dușca (1658),⁴⁹ în timp ce din perioada 1660-1680) datează tezaurele Valea Adâncă (1660),⁵⁰ Rașcovo (1663),⁵¹ Brănești (1669),⁵² Chișinău (1672).⁵³ Cu mențiunea că al doilea tezaur de la Chișinău mai are peste 2800 de monede, din totalul de peste 6500, care nu au fost prelucrate științific, și care pot aduce modificări substanțiale în stabilirea post-quem-ului, și că tezaurele de la Cosăuți⁵⁴ și din raionul Călărași⁵⁵ au fost dispersate înainte de a fi studiate, iar despre tezaurul de la Lehăceni⁵⁶ avem prea puține date, și din tezaurul descoperit pe teritoriul R.Moldova⁵⁷ s-au datat 22 de șilingi care dau un terminus post-quem parțial 1668. Singurul care ar putea fi încadrat în ultima perioadă este tezaurul de la Vasilău,⁵⁸ care se termină cu monede de la Carol XI.

Mulți ani, pe baza diverselor mărturii, s-a considerat că la Suceava a fost o bănărie.⁵⁹ Tezaurele de acolo ca și cele peste 3000 de monede găsite în zonă păreau să confirme mărturiile documentare. În timp s-au adunat mai multe date, tezaure etc. care par a indica că falsificările masive de monedă au avut loc după 1681, mai precis pe parcursul marelui război austro-polono-toman 1683-1699. Acum apar aceste mari tezaure, nevalorificate, din păcate, în întregime. Distribuția geografică sprijină această ipoteză: tezaurele sunt în nord, în teritoriul ocupat de trupele poloneze, la Iași, oraș ocupat de trupele poloneze, Cetatea

Neamțului, ocupată și ea după un asediu de trupele poloneze, și în zona Tecuci, ori în campania din 1686 trupele poloneze ajung la Galați,⁶⁰ explicație pentru prezența tezaurului și a monedelor izolate.

Noi credem că au fost cel puțin două ateliere monetare, unul la Suceava, și unul la Iași, pledând pentru aceasta prezența celor 3 mari tezaure monetare și a 9 descoperiri izolate din zona Iașului. De asemenea este posibil să fi existat un atelier monetar mobil care însoțea trupele poloneze și care, în perioadele de staționare, posibil un astfel de eveniment să fi fost și la Tecuci, să emită monedă.

Un alt argument ar fi că în aceste două locații s-au găsit și benzi monetare din aramă⁶¹ care probează realizarea în grabă a acestor monede. Ștanțele sunt repetitive, au același suveran, iar ele alternează, ștanțele bine lucrate alături de altele grosiere. K.Pârvan⁶² crede că ele provin din ateliere diferite, probabil din ateliere cu experiență ștanțele îngrijite, iar cele grosiere din atelierul Sucevei. Noi credem că puteau proveni din același atelier, iar monedele aveau destinații diferite. Prezența monedelor executate foarte bine, și pe care le deosebim cu greu de originale alături de imitații poate fi atât un reflex numismatic, cel care a îngropat monedele a adunat ceea ce a găsit, ca în cazul marelui tezaur de la Iași, unde se află monedă începând cu Petru Mușat, sau menite a fi destinate unor plăți speciale (mercenari etc.), lucru obișnuit.⁶³ Pentru acest lucru pledează și prezența unor piese argintate, tezaurele de la Săbăoani, Tecuci și Suceava, piese care pot fi destinate altor plăți. Prezența acestor piese în tezaurul de Săbăoani, anterior domniei lui Dabija, este un indicator, credem noi, că astfel de monede erau emise și anterior lui 1660.

Este dificil de pus întreaga producție monetară descoperită pe teritoriul Moldovei pe seama bănăriei sucevene, nu din cauza cantității cât mai ales a varietății monedelor implicate, sunt sute de varietăți, varietăți care sunt peste posibilitățile de realizare ale meșterilor suceveni. Asta nu exclude existența unor falsuri moldovene, oficiale sau clandestine, falsuri care sunt ocazionate de o producție pe scară largă de monede devalorizate în ateliere poloneze?, suedeze?. De altfel și polonezii precizează că în Polonia circulau 10 milioane de șilingi din Moldova și de la Riga.⁶⁴ Cum activitatea atelierului din Riga începuse în 1621, iar cea a atelierului clandestin moldovean pe la 1661, putem să ne închipuim ponderea celor două ateliere în totalul indicat de cronicarul polon.

Concluzii: activitatea monetară a bănăriei sucevene a fost mai puțin extinsă decât se credea. Distribuția geografică a tezaurului și compoziția lor conduc la ideea că majoritatea falsurilor s-au produs în mai multe ateliere, cel puțin două, și au fost după 1685, motivul principal fiind expedițiile polone în Moldova. Rămâne ca studierea marilor tezaure, descoperirea altora, valorificarea unor surse editate sau inedite să aducă noi date problemei "falsurilor Dabija"

Note:

1. B.Murgescu, *Circulația monetară în Țările Române în secolul al XVI-lea*, București, 1996, passim
2. Irene Scobbie, *Historical Dictionary of Sweden*, Lanham, Maryland, Toronto, Oxford, 2006, p.79
3. Jan Glete, *Cities, state formation and the protection of trade in northern Europe, 1200-1700*, „Cities, state formation and the protection of trade in northern Europe, 1200-1700”, Hanno Brand, Poul Holm și Leos Muller (coord.), *The Dynamics of economic culture in the North Sea and Baltic Region (ca. 1250-1700)*, vol. 1, *Studies of the Groningen Hansa Research Center*, p.19
4. Irene Scobbie, *op.cit.*, p.80
5. S.Bernstein, P.Milza, *Istoria Europei*, traducere de M.Tim, Ediție îngrijită, note și comentarii de Doina Barcan-Sterpu, Iași, III, 1994, p.214-215, D.Croton, *Westphalia: The Last Christian Peace*, Palgrave, 2013, passim
6. Răscoala lui Hmelnițkii, G.Lerski, *Historical Dictionary of Poland 966-1945*, Westport-London, 1996, p. 219
7. În scurt timp la fel va proceda și Transilvania
8. Între cele două este un război pentru dominația economică a Balticeii, J.Glete, *op.cit.*, p.21
9. Irene Scobbie, *op.cit.*, p.103
10. G.Lerski, *op.cit.* p.107
11. *Ibidem*, p.402

12. Încheierea păcii marchează o perioadă extrem de dificilă pentru statul polono-lituanian care pierde o treime din populație în intervalul 1578-1662, vezi *The Cambridge Economic History of Europe*, IV, Cambridge, 1967, p.57
13. Textul tratatului în *Corps universel diplomatique du droit des gens; contenant un recueil des traités d'alliance, de paix*, Amsterdam, 1731, tome VII, partie 1, p.4-8
14. *Sveriges Besittningsmynt 1561-1878*, Stockholm, 1980, p.30
15. Va mai fi în posesia suedezilor și în perioadele 1655-1660, 1703-1710, dar va emite monedă doar între 1655-1659, *Ibidem*, p.50
16. *ezaure din muzeele orașului Chișinău*, coord. V. Butnariu, Chișinău, 1994, p.94; e o practică comună în acea perioadă vezi și Ch.Kindleberger, *The Economic Crisis of 1619 to 1623*, "The Journal of Economic History", Vol. 51, No. 1 (Mar., 1991), pp. 149-175
17. *Sveriges Besittningsmynt*, p.50
18. *Money in Sweden – from Gustav Vasa until Today*, p.4, *Money Museum*, www.sunflower.ch
19. *Ibidem*, p.6
20. Multe monede pot fi în colecții muzeale, cum sunt monedele din colecția C.Secășanu, aflate la cabinetul numismatic al Muzeului Național de Istorie, K.Pârvan, B.Constantinescu, *Monede moldovenești din colecția Corneliu Secășanu*, "CN", XII-XIII, 2006-2007, p.387-388
21. O. Iliescu, *op.cit.*, p.319
22. Idem în "Creșterea Colecțiilor", 12, 1965, p.363-364
23. O. Iliescu, *op.cit.*, p.319
24. Lucian Munteanu, George Dan Hânceanu, *Descoperiri monetare din târgul Romanului (punctul „la Bibliotecă”)*, "AM", 38, 2015, p.161
25. O. Iliescu, *op.cit.*, p.319
26. V.Mihăilescu-Bârliba, V.Butnariu, *Descoperiri monetare din Moldova*. I, "AM", XII, 1988, p.319
27. V. Mihailescu-Bîrliba, E. Nicolae, C. Asăvoaie, *Descoperiri monetare din Moldova*. III, în "AM", 22, 1999, p. 230
28. Lucian Munteanu, Ioan Iațcu, *Descoperiri monetare din Moldova*. VI, "AM", XXXVII, 2014, p.173-174
29. *Ibidem* p.171
30. Corpus Nummorum Moldaviae, II, Monnaies et parures du Musée d'Histoire de Iași, coord. Viorel M. Butnariu, Iași, 2001 (în continuare, CNM-II), p.120
31. CNM II, p.140
32. CNM II, p.151
33. CNM II, p.144
34. CNM II, p.132
35. Lucian Munteanu, Cristian Onel, *Descoperiri monetare din Moldova*. IV, AM, "XXXV", 2012, p.185
36. Costel Ilie, *Note privind descoperirile monetare din zona bisericii "Precista" din Galați*, "Danubius", XVIII, 2001, p.7
37. Sorin Langu, Cristian Onel, *Two coins from the north of Galați County*, Swedish Numismatic Society – dec 2014, http://numismatik.se/2artiklar/Two-Coins-Galati-County/salai_tecuci_engleza_langu_sorin.pdf. Accesat pe 28.02.2018
38. V. Butnariu, *Tezaurul de la Ungureni. Prolegomene la circulația șilingului în Moldova*, "AIIAX", 46, 2009, p.414-424
39. L.Munteanu, *Aspecte ale circulației monetare în Moldova în secolele XVI-XVII*, "AM", XXVII,p.241-260, V. Butnariu, *Tezaurul de la Ungureni*, p.401-439, K. Pârvan, „Falsuri Dabija” descoperite în București, "CAB", VI, 2005, p. 336-346, K.Pârvan, B.Constantinescu, *op.cit.*, p.387-388
40. Un exemplu este vânzarea unui lot de 59 de piese "SOLIDI (șalăi, SCHILING), Eustratie Dabija (1661-1665), SUCEAVA MINT", posibil tezaur?, pe ebay, https://www.ebay.co.uk/itm/59pcs-solidi-al-i-schiling-eustratie-dabija-1661-1665-Suceava-MINT-/192365090680?_trkparms=s=aid%3D222007%26algo%3DSIM.MBE%26ao%3D1%26asc%3D49481%26meid%3D22feac9c1eda409bb9fb45168dad36bd%26pid%3D100011%26rk%3D11%26rkt%3D12%26sd%3D202115438507&_trksid=p2047675.12557&nma=true&si=7Ocn2sFzVQXWErvG2G2Pp02agOA%253D&orig_cvip=true&rt=nc, accesat pe 26.02.2018. Din fotografiile reiese că monedele sunt șilingi de aramă, emiși la Riga, în numele lui Gustav Adolf, al Christinei și al Carol Gustav. Tot în aceeași perioadă este vîndut un alt lot de 50 de piese denumit "Cossack SOLIDUS (SZELAG, SCHILING), 17th century" cu monede într-o stare mai proastă, și care conține monede de la Georg Wilhelm, Gustav Adolf. https://www.ebay.co.uk/itm/50pcs-Cossack-SOLIDUS-SZELAG-SCHILING-17th-century/192424606636?_trkparms=aid%3D444000%26algo%3DSOI.DEFAULT%26ao%3D1%26asc%3D49925%26meid%3D98a33b55c382448cb89f42492b9ee4b2%26pid%3D100037%26rk%3D2%26rkt%3D11%26sd%3D192365090680%26itm%3D192424606636&_trksid=p2047675.c100037.m2107, accesat pe 26.02.2018
41. V. Butnariu, *Tezaurul de la Ungureni*, p.407-411

42. Maria Duțu, *Un depozit de șilingi din vremea lui Dabija Vodă descoperit în județul Galați*, în "BSNR", XC-XCI (1996-1997), 144-145, 2002, p. 144
43. *Tezaur Chîșinău*, p.49
44. *Ibidem*, p.51
45. V.Butnariu, Gh.Postică, *Tezaurul de la Malinovka*, "AIIAX", 32, 1995, p.531-533
46. A.Chiroșca, *Un tezaur monetar din sec. al XVII-lea descoperit la Ciocâlteni, Raionul Orhei*, "Tyragetia", s.n., vol. II [XVII], nr. 2, 2008, 99-112
47. *Tezaur Chîșinău*, p.57
48. A.Niculită, *Un tezaur medieval monetar, găsit în orașul Chîșinău (155(5)-1672)*, "Tyragetia", s.v., 1996-1997, 6-7, 2008, 135-142
49. A.Boldureanu, *Cronica descoperirilor monetare (I)*, "Tyragetia", s.n., vol. I [XVI], 2007, nr.1, p.357
50. *Tezaur Chîșinău*, p.60
51. A.Niculită, *op.cit.*, 140
52. *Ibidem*
53. *Ibidem*
54. A.Boldureanu, *Cronica descoperirilor monetare (IV)*, "Tyragetia", s.n., vol. IV [XIX], nr. 1, 2010, p.280
55. *Idem*, *Cronica descoperirilor monetare (VII)*, "Tyragetia", s.n., vol. VII [XXII], nr. 1, 2013, p.399
56. O. Iliescu, *op.cit.*, p.319
57. A.Boldureanu, *Cronica descoperirilor monetare (II)*, "Tyragetia", s.n., vol. II [XVII], nr. 1, 2008, p.358
58. O. Iliescu, *op.cit.*, p.319
59. G. Moisil, *Bănăria lui Dabija*, "BSNR", 12, 1915, p.53-79
60. John Sobieski, *The Life of King John Sobieski, John the Third of Poland, a Christian Knight the Savior of Christendom*, Boston-Toronto, 1915, p.180
61. V. Butnaru, *Tezaurul de la Ungureni*, p.419
62. K.Pârvan, B.Constantinescu, *op.cit.*, p.388
63. *Money notes*, p.4
64. Zaluski citat în G. Moisil, *op.cit.*, p.60

Școala vasluiană în primul deceniu după Marea Unire

- urmare din pagina 1 -

„Noi vrem pământ!” fusese tragicul laitmotiv al țăranilor înainte de război. După 1918, țăranimea înstărită prin reforma agrară din 1921, striga: „dați-ne școală!” și această revendicare nu era un capriciu, o modă. Instinctiv, țăranul a priceput că participarea lui la viața de stat, hărăzită prin reforme, nu poate să devină realitate decât prin școală. La această formidabilă presiune de *jos în sus* s-a asociat o puternică și conștientă acțiune corespunzătoare pornită „*de sus în jos*”.

Învățământul de toate gradele a cunoscut o dezvoltare fără precedent pe întreg cuprinsul țării, constituind o componentă importantă a întregii vieți culturale și a continuării procesului de modernizare a societății românești. În pofida menținerii unor dificultăți materiale, un număr mai mare de copii din toate provinciile românești și din rândul minorităților au putut urma diferite forme de învățământ. La aceasta a contribuit și spiritul în care s-a realizat Marea Unire (lipsa oricărui șovinism și tendință de război), în procesul de democratizare a societății românești concretizat în legislația referitoare la învățământul de toate gradele și profilurile. *Legea pentru învățământul primar al statului și învățământul normal primar din 1924* a dat școlii primare o organizare unitară și, totodată, a consfințit dreptul minorităților de a studia în limbile respective. Aceasta, a fost urmată de alte legi referitoare la învățământul liceal, industrial, profesional, la învățământul pentru adulți și la învățământul universitar etc.

Numărul școlilor a crescut și s-au construit numeroase localuri, datorită frecventării cursurilor de tot mai mulți copii. Nu s-a urmărit însă, realizarea unor obiective competitive, în sine, ci s-a pus accentul pe realizarea unui învățământ selectiv, de calitate, în special în învățământul secundar și universitar. Din diferite motive s-a vorbit mult despre moștenirea grea a analfabetismului din țara noastră. Într-adevăr, deși învățământul primar era obligatoriu, deși s-au organizat și școli pentru adulți, rezultatele în direcția lichidării analfabetismului au fost slabe, atât din motive materiale, cât și din cauza unei anumite mentalități. Este necesar, însă, să combatem aprecierile care s-au făcut în legătură cu înapoierea, „întunericul” în care a fost ținut poporul român de către cercurile conducătoare din perioada interbelică³.

Nu s-a făcut tot ce era posibil, nu întotdeauna elementul românesc de la sate a fost sprijinit în măsură suficientă de stat, adesea lucrurile au fost lăsate să meargă de la sine, chiar dacă numeroși învățători, profesori, înalți funcționari din ministerul de resort au depus eforturi remarcabile. S-au realizat progrese notabile, deși inegale la diferite niveluri de învățământ. Ar fi însă greșit, dacă nu chiar grav, să vorbim de analfabetism în general,

fără să precizăm natura analfabetismului din țara noastră în raport cu același fenomen din alte zone ale lumii, mai mult sau mai puțin dezvoltate.

Este suficient să amintim aici valoarea culturii și civilizației populare românești pentru înțelegerea că știința sau neștiința de carte nu trebuie luate separat și judecate în sine. Această cultură cu o viață spirituală bogată, cu tradiții adânci, diferențiază poporul român de alte popoare sau populații mai mult sau mai puțin analfabete din zone mai apropiate sau mai îndepărtate ale lumii.

Numărul învățătorilor din țară a crescut de la 13 600 în anul școlar 1918-1919 la aproape 48 000 în anii 1937-1938. Numărul școlilor secundare teoretice și tehnice a crescut în aceeași perioadă de la 186 la 825, ca urmare, în primul rând, a necesităților dezvoltării industriale, bancare, a nevoilor administrației etc.

Învățământul superior a înregistrat progrese însemnate în raport cu cerințele sporite, economico - administrative și cu noua etapă de dezvoltare a științei și culturii. Pe lângă Universitățile din București și Iași, s-a integrat în viața culturală a statului român, Universitatea din Cernăuți și s-a întemeiat noua Universitate românească de la Cluj, numită din 1927, Regele Ferdinand I. S-au înființat treptat numeroase școli politehnice, academii comerciale, de arhitectură și s-a dezvoltat învățământul artistic. Statul și unele instituții sau persoane particulare au ajutat material învățământul, au încurajat elevii și studenții merituosi, chiar dacă o serie de probleme privind cazarea în cămine și masa la cantine nu și-au găsit o rezolvare corespunzătoare.

În primii ani de după Marea Unire s-au depus eforturi deosebite pentru înlăturarea urmărilor războiului, pentru reluarea în condiții normale a procesului de învățământ, întrucât cursurile s-au desfășurat la Vaslui, cu greutate într-un local închiriat inițial în clădirea fostei cooperative „Prevederea”, ulterior, în casele Seriany⁴. În octombrie 1918 a fost convocată conferința profesorilor „pentru a examina situațiunea în care se găsește școala și condițiunile particulare în care ea funcționa”. S-au discutat probleme privind lipsa manualelor, scumpirea lor, repartitia sarcinilor didactice și numirea diriginților de către directorul școlii

În *Expunerea asupra situației județului Vaslui* din 1923 a prefectului, Gh. Rășcanu, erau menționate 181 de școli primare și rurale, precum și o școală de fete la Zăpodeni. În comuna urbană Vaslui erau două școli primare de băieți cu 14 posturi, alte două pentru fete cu 12 posturi, „două grădini de copii” care aveau câte un post, iar în cadrul învățământului secundar

funcționau un gimnaziu, o școală normală, o școală profesională și o alta particulară înființată de Societatea Ortodoxă a Femeilor Române, cunoscută sub numele de Liceul Ortodox de Fete, întemeiat în 1919. Există și o școală de meserii, în total fiind 11 unități de învățământ în acei ani, ceea ce însemna destul de mult, având în vedere mărimea orașului⁵. Se menționau și școlile de adulți care aveau un număr de 205 elevi. Se prezentau și unele date care reflecta slaba preocupare pentru cuprinderea elevilor în școli. „Astfel, din 22.164 recenzați de vârstă școlară erau înscriși în tot județul doar 15.744, (7.291 rămânând în afara școlii), iar în orașul Vaslui, din 2.096 recenzați, erau înscriși în școli 1.225, nefrecventând școala 422 băieți și 449 fete. Au fost situații când școlile se deschideau mai târziu sau își întrerupeau cursurile din cauza frecvenței reduse”⁶.

Un loc important în cadrul învățământului vasluian l-a avut Școala normală „Ștefan cel Mare” (1919-1937), care avea misiunea să pregătească necesarul de cadre pentru dezvoltarea învățământului primar, în satele județului (învățători calificați). Aceasta, din varii motive, a funcționat de la 1 septembrie 1919, în localul Școlii nr. 1 de fete, în schimbul după-amiază, apoi, de la 1 septembrie 1920 la liceu, iar în decembrie 1923, mai ocupa partea dreaptă a localului fostului Gimnaziu Kogălniceanu care fusese construit pentru 160 de elevi, dar atunci învățau 500 de copii, pentru că funcționa aici și Școala de meserii. Tot în anul 1923, s-a început ridicarea noii școli pentru care Ministerul Instrucțiunii a dat 2 500 000 lei, iar 1 300 000 de lei s-au strâns din subvenții particulare. Cu multe greutate Școala a fost terminată în 1926. Pentru internat a fost folosită temporar clădirea Școlii nr.1. Destinul acestei frumoase clădiri a Școlii Normale este interesant. Aici a mai funcționat Gimnaziul comercial, apoi a fost cedată Ministerului Justiției care a folosit-o ca penitenciar, iar în zilele noastre, se află spitalul TBC.

Desigur, unitatea de referință a urbei a fost în continuare, „Gimnaziul „Mihail Kogălniceanu” Vaslui, înființat în 1890. Aglomerația și greutatea din Primul Război Mondial au perturbat serios cursurile școlilor, în special ale gimnaziului, pentru a se da posibilitatea refugiaților să-și susțină examenele. În anii 1917-1918 cursurile s-au desfășurat cu mari greutate. Explozia depozitului de dinamită din 1918 a afectat clădirile școlilor din oraș, inclusiv localul liceului, care a rezistat șocului.

Întrucât în localul Gimnaziului „Mihail Kogălniceanu” funcționau, încă două unități de învățământ: Școala Comercială Elementară și Școala Normală „Ștefan cel Mare”, încep să apară discuții între directori. De altfel, lipsa de spații de școlarizare și de cadre calificate au fost resimțite în prima jumătate a secolului XX în această zonă și nu numai.

În 1922, unitatea de învățământ revine la condiția de gimnaziu, pentru ca din anul școlar 1924-1925, să rămână permanent liceu prin reînființarea claselor superioare. Prima promoție de absolvenți este menționată începând cu anul școlar 1926-1927⁷.

Pentru populația minoritară evreiască exista Școala primară Assey-Tow, absolvenții acesteia urmând în mare parte Liceul „Mihail Kogălniceanu”⁸.

După Marea Unire din 1918, învățământul din fostul *județ Tutova* a înregistrat progrese remarcabile, slujitorii catedrei ducând mai departe tradițiile luptei pentru propășirea neamului românesc. Astfel, învățământul preșcolar a cunoscut în perioada interbelică un ritm ascendent. Dacă în 1918 exista la Bârlad o singură Grădiniță de copii, „Zânca Crăiescu”, în decurs de două decenii numărul unităților de acest gen a crescut la șase, al educatoarelor de la opt la 12, iar al copiilor de la 88 la 391⁹.

Învățământul primar continua să rămână segmentul de bază al școlii românești. Deși noile prevederi ale Ministerului indicau creșterea obligativității învățământului de la 4 la 7 clase, lipsa bazei materiale adecvate a făcut ca un număr mare de copii să abandoneze cursurile după primele clase.

Desigur, *Bârladul* era orașul cel mai dezvoltat din zonă cu o populație de peste 26.000 de locuitori și o tradiție culturală

remarcabilă. Prin urmare, învățământul a înregistrat progrese deosebite. În anii interbelici, funcționau în urbe, șase școli primare de băieți și tot atâtea de fete cu peste 2.000 de elevi. Opt dintre ele, își desfășurau cursurile în localuri proprii și patru în locuințe închiriate. Amintim aceste unități de învățământ : Școala primară de băieți nr. 1 (str. Popa Șapcă), Școala primară de fete „Maria Șt. Gâlcă” (str. Ana Ipătescu), Școala primară de fete din Podeni (str. Dimitrie Cantemir), Școala primară de băieți și fete nr. 2 „C. Robu” (str. Al. I. Cuza), Școala primară de băieți și fete nr.3 (str. Petru Rareș, nr. 41), Școala primară de băieți nr. 4” *Catinca Dobranici*” (str. C. Hamangiu, nr. 18), Școala primară urbană nr. 5 de băieți și fete (str. Republicii nr. 141), Școala primară dublă (mixtă) nr. 6 „Cotu Negru”. La acestea se adaugă Școala de aplicație și Școala primară israelită-română mixtă „Leizer și Ghizela Kaufman”¹⁰. Aceasta din urmă poate fi considerată prima școală mixtă din Bârlad care s-a format prin fuziunea în 1934, a școlii evreiești de băieți cu cea de fete, rezultând o unitate de învățământ unică într-o perioadă când școlile statului erau încă organizate pe sexe. Documentul de fuzionare a celor două instituții școlare fusese emis la cererea Comunității Evreiești, de Ministerul Instrucțiunii, Cultelor și Artelor, Direcțiunea Învățământului Particular și Confesional¹¹.

Principalele probleme care trebuiau rezolvate de unitățile școlare bârlădene erau: lipsa de mobilier, de material didactic, localuri adecvate și frecvența slabă ca urmare a condițiilor grele în care trăiau majoritatea copiilor, mai ales în cartierele mărginașe.

Dezvoltarea rapidă a unor activități economice a dus la creșterea ponderii învățământului profesional, neglijat în mare parte înainte de 1918. La Bârlad funcționau, după Marea Unire, patru școli profesionale, dintre care trei erau pentru fete: Școala de Industrie Casnică, Școala de Gospodărie Urbană, Școala Profesională de fete „Clotilda general Averescu” și Școala Industrială de Ucenici.

Concomitent cu învățământul profesional s-a dezvoltat în perioada interbelică și învățământul liceal. Se constată o diversificare a acestuia. Alături de licee cu vechi tradiții, Liceul „Gh. Roșca Codreanu”, Școala Normală de băieți „Principele Ferdinand”, se afirmă și Liceul de fete „Iorgu Radu”, instituție menită să confere și fetelor posibilități de afirmare în domeniul pregătirii profesionale. În afară de acestea, mai funcționa Liceul Industrial de fete care provenea din Școala secundară profesională „Nicolae Roșca Codreanu”, înființată în 1901 și transformată în 1925 în Școala Normală de fete pentru ca în 1940 să funcționeze ca Liceu industrial de fete¹².

În oraș mai funcționa și un Liceu industrial de băieți. Acesta provenea din Școala Inferioară de Meserii înființată în 1901, transformată în 1936 în Gimnaziul Industrial de băieți cu o durată de patru ani (cunoscută sub denumirea de Școala de Arte și Meserii). Liceul avea local propriu și ateliere adecvate pentru practică, ceea ce permitea absolvenților angajarea lor ca meseriași, atât pe raza orașului și în localitățile învecinate.

Dezvoltarea activităților comerciale a impus înființarea în 1920 a unei școli comerciale cu o durată de trei ani, devenită apoi gimnaziu comercial. În 1926 a luat ființă Școala superioară de comerț, cu o durată de patru ani. Prin unificarea celor două școli s-au pus bazele Liceului comercial cu 8 clase, sub patronajul Camerei de Industrie și Comerț a județului Tutova¹³. Absolvenții puteau ocupa funcții mărunte în comerț și în sectorul particular.

O instituție importantă de educație era și Școala Normală de băieți „Principele Ferdinand” care dădea anual promoții de învățători ce se angajau ca dascăli în lumea satelor. Distrugerile provocate de primul război mondial și de cutremurul din 1940, au necesitat reparații îndelungate asupra clădirii. Până în anul 1945 cursurile Școlii Normale au fost absolvite de 61 de serii, totalizând 1700 de învățători. Absolvenților li se elibera Diploma de capacitate pentru învățători, urmând să fie repartizați de Minister în satele din județul Tutova, cu un stagiu obligatoriu de 5 ani. Dintre cadrele didactice care au predat la Școala

Normală amintim: poetul George Tutoveanu, Toader Angheluță, Nicolae Gaiu, Petre Todicescu (fost director al liceului), Virgil Apostoleanu, Stan Cucu, Cezar Ursu, Gheorghe Gâlcă, viitor prefect al județului Tutova¹⁴.

Desigur, Liceul „Gh. Roșca Codreanu”, înființat în 1846, era principala instituție a învățământului bărlădean în perioada după Marea Unire. La reluarea cursurilor în noiembrie 1918, școala era degradată. Directorul de atunci al Liceului, Ion Todicescu, depune eforturi pentru refacerea ei. An de an școala a scos promoții bine pregătite, din rândul cărora s-au ridicat cadre și personalități de valoare națională. Conform reglementărilor ministeriale, liceul a funcționat timp de șase ani cu șapte clase, pentru ca apoi să se revină la opt clase, reînființându-se și cele două secții: științifică și literară. Planul de învățământ a suferit ușoare schimbări față de perioada anterioară. Pentru stimularea elevilor buni cu o situație precară se acordau burse provenite atât de la stat, cât și din donații particulare, precum bursa „profesor Toader Angheluță”, bursa „Aristița Pârvan”, dăruită de istoricul Vasile Pârvan, în amintirea mamei sale, bursa „profesor Dumitru Ion Ghimuș”, bursa academician „Constantin Hamangiu” și altele¹⁵.

Cu ocazia aniversării a 70 de ani de la înființarea școlii, la propunerea lui Vasile Pârvan, fost elev al școlii, la 6 mai 1924, s-a colectat suma de 34.000 lei, cu scopul construirii unui internat, proiect care nu s-a realizat, turnându-se doar fundația, planul fiind abandonat din lipsa fondurilor. În 1954 se va construi pe această fundație spitalul TBC din oraș¹⁶.

În cadrul Liceului activau cele două societăți ale elevilor, societatea literar-științifică „Stroe Belloescu” și Societatea „Matematica bărlădeană”, contribuind la consolidarea cunoștințelor dobândite la ore, stimulându-se, totodată, creativitatea tinerilor de liceu.

Excursiile școlare și activitățile culturale, intrate în tradiție, au contribuit la educația patriotică a elevilor. Liceul a fost vizitat în anii interbelici de diferite personalități ale vieții culturale: Nicolae Iorga, Constantin Angelescu, ministrul Învățământului, Nifon Criveanu, episcopul Hușilor, savantul Vasile Pârvan, C. Hamangiu și alții. În 1926 s-a constituit Asociația Foștilor Elevi ai Liceului „Codreanu”.

După 1918, înființarea unor licee de fete în diferite localități din țară devenise o necesitate obiectivă, inclusiv pentru orașul Bârlad. Fetele nu mai puteau fi îndepărtate de la unele forme de instrucție superioară. Prin urmare, Ministerul Educației Naționale a aprobat cererea unui grup de cetățeni bărlădeni în frunte cu George Tutoveanu, de înființare a unui liceu de fete. La 11 octombrie 1921, în condiții grele se deschid cursurile, orele ținându-se după amiază la Liceul „Gh. Roșca Codreanu” și în localul Școlii primare de băieți nr.1. În urma unor eforturi considerabile din partea statului și a unor persoane particulare s-au putut strânge fondurile necesare construirii unui edificiu care s-a inaugurat 15 ani mai târziu. Disciplinele incluse în planul de învățământ erau asemănătoare cu cele de la liceele de cultură generală. În perioada interbelică 838 eleve au absolvit această școală, dintre care o parte au urmat și cursurile universitare¹⁷.

Marea Unire din 1918 a dus la o revigorare a energiilor creatoare a poporului nostru, având consecințe profunde și asupra învățământului hușean. Astfel, în urbea reședință a județului Fălciu-Huși, numită de scriitorul Virgil Caraivan „orașul bisericilor și școlilor”, se constituiau Cercurile pedagogice cu o tradiție până în zilele noastre. La 23 septembrie 1918, gimnazial clasic „Anastase Panu” se transformă în Liceul de băieți „Cuza Vodă”, având prestigiul celei mai bune școli din localitate. Inaugurarea liceului s-a făcut în prezența secretarului general al Ministerului Învățământului, Cădere Dumitru, și a directorului învățământului secundar, Cezar Papacostea. Ministrul acestui domeniu era cunoscutul geograf, Simion Mehedinți, iar primul director al noii instituții a fost Const. A. Holban¹⁸.

Evoluția Liceului „Cuza Vodă” era influențată în mare măsură de evenimentele politice și militare din prima jumătate

a secolului al XX-lea. Unii directori și profesori conduceau formațiuni politice locale, iar cei mai mulți dintre ei ocupau această funcție datorită afinităților politice, fiind în perioada interbelică un obicei. Această instituție centenară a dat mari personalități culturii românești și universale. Unii savanți au învățat sau au predat la „Academia” de la Huși cum o numea marele psiholog Paul Popescu-Neveanu, fost elev al liceului, precum: Mihai Ralea, Nicolae Hortolomei, Radu Cernătescu, Petre Constantinescu-Iași, Constantin Macarovici, Nicolae Gh. Lupu, Ion Gugiuman, Gh. Focșa, Petre Jitariu, Constantin Toma, Petru Ioan, Mihai Iancu. Dintre profesorii liceului din perioada interbelică amintim: Ion Zelea Codreanu, Constantin Holban, Ștefan Bujoreanu, Constantin Enache, Mihai Bejenaru și alții.¹⁹

O altă unitate înființată în 1919 ca școală particulară a fost Liceul de fete „Elena Doamna” (Liceul „M. Kogălniceanu”), care funcționa temporar în casa lui Iorgu Berea, transformată după al doilea război mondial în Spitalul de copii. În 1922 a fost construită o clădire nouă, cu 15 încăperi din care șapte săli de clasă, iar în anul următor, a devenit liceu de stat. După 1948 a funcționat ca „școală medie” până în 1964, când s-a unit cu liceul „Cuza Vodă”. În 1919 ia ființă Școala Normală de Băieți, odată cu Seminarul, reînființat la 17 iulie, de episcopul Nicodim Munteanu, viitorul Patriarh al României. Totodată, funcționează în continuare și Liceul agricol, având ca director timp de 19 ani pe inginerul Constantin Hogaș. În timpul său, s-a construit un nou local și s-a dat în folosință o cramă cu o vinotecă modernă pentru acea vreme.

O statistică realizată de profesorul Petrea Ghenghea, directorul Școlii de băieți nr. 3, în 1935, arăta că la Huși existau trei școli primare de băieți, două școli de fete, două școli mixte, două grădinițe de copii, liceul de băieți, un liceu de fete, o școală comercială inferioară, o școală profesională de gradul I, o școală inferioară de arte și meserii „Ioan Corivan”, o școală de viticultură și o școală de cântăreți. Alte surse mai menționează clase de școală normală la Liceul „Mihail Kogălniceanu” și o școală normală de băieți, înființată în 1919²⁰.

Activitățile didactice, în orașul dintre vii, beneficiau de o bună oragnizare teritorială, urbea fiind împărțită în cinci circumscripții școlare. Buna funcționare a școlilor se datora și faptului că orașul era reședință de județ, aici fiind sediul revizoratului școlar, echivalentul inspectoratului școlar județean de azi.

În anii interbelici s-au succedat la conducerea Ministerului Educației Naționale, personalități de seamă din învățământul superior, îndeosebi din rândul partidelor istorice PNL și PNȚ, care au dus mai departe principiile reformei începută de de Spiru Haret, precum: Consatantin Angelescu (1920-1928), Ion Petrovici, Nicolae Costăchescu (1930), Dimitrie Gusti (1933), Petre Andrei etc. În minister a fost ca inspector general și Vasile Tănase, originar din comuna Delești, județul Vaslui.

Ministrul Constantin Angelescu a continuat spiritul haretian și a vizitat de mai multe ori județele Vaslui, Tutova și Fălciu, participând la inaugurarea unor construcții școlare sau la diferite congrese ale învățătorilor. Era însoțit de inspectorii generali, Vasile Pârvan și Constantin Holban, ambii absolvenți al Liceului „Codreanu” din Bârlad.

După 1918, s-au reorganizat Inspectoratele pe ținuturi. Inspectoratele regionale și Revizoratele județelor Tutova și Fălciu aparțineau de Inspectoratul Școlar al Ținutului Dunărea de Jos - Galați, iar Revizoratul Școlar Județean Vaslui aparținea de Inspectoratul Școlar al Ținutului Prut - Iași și de Inspectoratul Regional Iași. În fruntea Inspectoratului Școlar Teritorial Iași, s-au aflat profesori secundari renumiți, ajunși, ulterior, cadre universitare precum: inspectorii generali, N. I. Popa (1923), P. Marinescu (1927), Alexandru Bălănescu (1929), Vasile Tănase (1933), I. Andreiescu (1942), Constantin Bahrim (Murgeni), Dumitru Furtună și N. Negru (1938), Mihai Negură din Vaslui etc. Acesta din urmă va ajunge senator și ministru al Cooperăției (n.n.).²¹

Revizoratul școlar al Ținutului Dunărea de Jos - Galați a fost condus în perioada interbelică de Gheorghe Caraman, Theodor Radu, Grigore Năfornită și de eminentul profesor de la Liceul „Cuza Vodă” Huși, *Constantin Asiminei*.

Printre revizorii școlari de la Revizoratul școlar Vaslui amintim pe *Ilie Rășcanu (1920)*, *Gh. Rășcanu (1922)*, *C. Vasilache (1921-1931)*, *Gh. Crețu și Gh. Ungureanu (1934-1935)*, *Emanoil Trifan (1935)* și *subrevizorii V. Lipșa și Gh. Avramescu (1934-1935)*.

Revizoratul școlar al județului Fălciu aparținea de Revizoratul școlar al Ținutului Dunărea de Jos – Galați și printre revizorii cu o activitate îndelungată menționăm pe Ion Murgulescu, Marin Benghiu, Octav Agapi, C. Andriescu și alții.

În ceea ce privește învățământul particular, la 10 martie 1926, a fost emis Regulamentul pentru punerea în aplicare a legii pentru acest tip de învățământ. Funcționarea școlilor particulare era condiționată de existența, în medie a cel puțin 10 elevi pentru fiecare clasă și minimum 20 de elevi pe școală, în cazul învățământului primar. Fiecare an școlar se finaliza cu un examen desfășurat în fiecare școală, în prezența corpului didactic. Conform unei situații înaintate Revizoratului școlar, în anul 1926, 41 de elevi din orașul Vaslui au solicitat susținerea examenului particular pentru diferite clase²².

După Marea Unire, școlile din fostele județe Tutova, Fălciu și Vaslui, au cunoscut un reviriment: se înființează noi unități de învățământ și se consolidează școlile existente la acea vreme, se generalizează învățământul de 7 clase, crește ponderea școlilor profesionale și de meserii. După primul război mondial, apar două mari licee, la Huși, „Cuza Vodă” și „Mihail Kogălniceanu”, la Vaslui. Totodată, se înființează licee de fete în orașele reședință de județ și liceele industriale își începeau acum activitatea.

XXX

În primii ani după Marea Unire deși era în vigoare Legea Spiru Haret, care prevedea „egalitatea instrucțiunii și educației”, rețeaua școlară nu a cuprins toate satele și comunele din fostele județe vasluiene.

Urmările primului război mondial își arătau rănila și în învățământul din mediul rural. Unii elevi, îndeosebi, orfanii de război nu frecventau școlile. Cei din urmă nu erau supuși nici unui control în această privință. Era de datoria învățătorilor să înscrie în comitetele comunale ale societății „Ocotirea orfanilor” ca acești elevi să fie cuprinși la școală și supravegheați. Învățătorii se ocupau și de distribuirea alimentelor, conform cartelelor de autorizații emise de societate.

Era perioada grea de după război, când învățătorii erau nevoiți să ajute pe consilierii agricoli și agronomii regionali în executarea muncilor câmpului de către țărani. Ei trebuiau să se implice și în rezolvarea proprietăților funciare, problemă care măcina la acea vreme satele României.

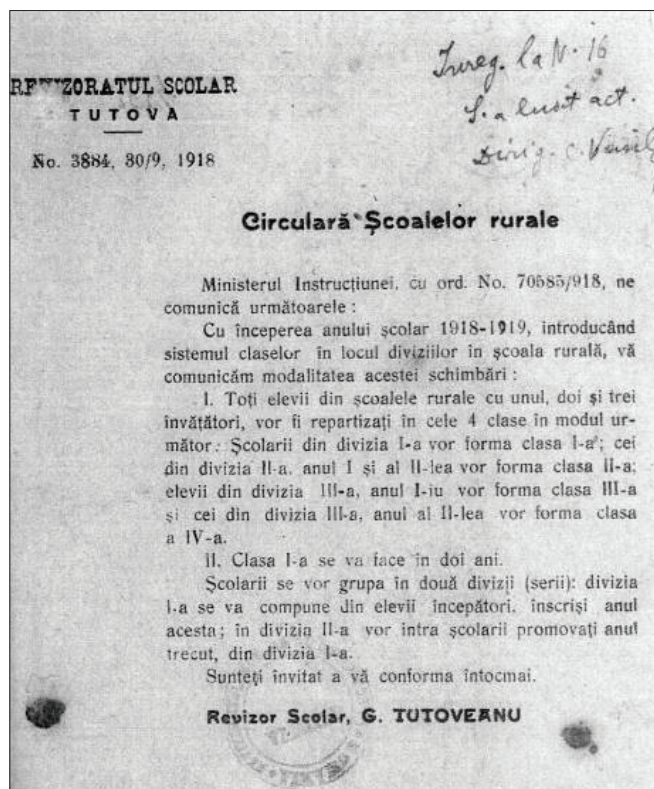
Adresa Ministerului Cultelor cu nr.1023/1918 aducea la cunoștința învățătorilor marelui act al Unirii Basarabiei cu țara mamă în neuitata zi de 27 martie 1918. Era nevoie de fixarea unei zile pentru ca apostolii „să talmăcească elevilor în cuvinte bine alese, acest act de mare însemnătate națională”²³.

Engicul revizor școlar, *George Tutoveanu*, numit la 1 mai 1918 la Inspectoratul Școlar Județean Tutova, invita învățătorii bărbați, titulari sau suplinitori, localnici și refugiați din localitățile Dragomirești, Avrămești, Corodești, Florești, Micești, Gherghești, Mânzați, Lălești, Lunca, Șendrești, Fătăciuni și lbănești în comuna Puiesti unde „aveau de discutat chestiuni de organizare școlară locală”. Era nevoie de implicarea învățătorilor în refacerea țării după război și în efectuarea unui recensământ al populației școlare conform cu realitatea. Revizorul școlar era purtătorul de cuvânt al Ministerului Instrucțiunii și Cultelor: „Țara întreagă se zbate în suferințe fără seamăn: multe gospodării sunt ruinate, unele sate au fost măcinate de boli, mai peste tot lipsesc vitele și chiar uneltele, iar starea învățământului e cât

se poate de întristătoare. Din cei 840 000 de copii de vârstă școlară, abia 30.000 isprăvesc clasele primare. Ceilalți urmează doar o clasă, ori două, iar 300 000 nici nu calcă pragul școlii. Ne arată toată lumea cu degetul (...) altă scăpare nu-i decât să începem o MUNCĂ NOUĂ, iar îndemnul trebuie să vină de la școală și biserică”²⁴.

La sfârșitul anului școlar 1917-1918, examenele de absolvire se țineau după legislația din anul trecut. Școlile Puiesti, Gâlțești, Ruși, Strâmba și Bărtăluși participau cu elevii la centrul de evaluare Puiesti în ziua de 10 iunie. Președintele comisiei era învățătorul diriginte Gheorghe Năstăsescu. Elevii de la Lălești și Călimănești, împreună cu cei din Avrămești, erau repartizați la centrul de examen de la școala Mărășești, sub președinția învățătorului Gh. Mihalache. Învățătorii elevilor absolvenți trebuiau să aibă cu ei: matricola, catalogul, caietele de lucrări lunare, hărțile pentru teze și cerneală roșie pentru trecut notele. La sfârșitul examenului, conform Ordinului Ministerului nr. 27118/1917, toți diriginții școlilor rurale aveau obligația de a colecta și păstra cărțile de la elevi și absolvenți, spre a le folosi în anul școlar viitor. Utilizarea acestor cărți era aprobată la 1 septembrie 1918, cu Ordinul Revizoratului 1654/191825.

Odată cu începerea anului școlar 1918 - 1919 se introducea sistemul claselor în locul diviziei din școala rurală:

Circulară a Revizoratului Școlar Tutova din 1918

De asemenea, se anunțau învățătorii din Revizoratul Tutova că de la 1 aprilie 1918 „ne vom conduce după calendarul gregorian. Ziua de 1 aprilie va purta data de 14 aprilie. Biserica va rămâne, deocamdată, a se conduce după calendarul iulian”²⁶.

Erau modificări și la nivel administrativ. Județul Tutova era împărțit în trei circumscripții școlare, după numărul revizorilor școlari: Circumscripția 1 la centru (Bărlad), Circumscripția 2, la nord, și Circumscripția 3 la sud. Școlile Puiesti-târg, Puiesti sat, Rotari, Strâmba, Lălești, Călimănești, Cristești, Bărtăluși, Gâlțești, Ruși, Fântânele făceau parte din Circumscripția a doua și „erau puse sub controlul domnului revizor școlar clasa a II-a, I. C. Antonovici”²⁷.

Ministerul Instrucțiunii și Cultelor emitea Decretul Lege cu nr. 3138/ 1919 cu privire la organizarea comitetelor școlare

care aveau menirea de a strânge fondurile de carte și a pune în funcțiune școlile. Învățătorul este „sufletul care trebuie să stăruie mult și mai energic pentru aducerea la îndeplinire a legii învățământului”. Ministrul din acea vreme, dr. Angelescu, menționa că din comitet trebuia să facă parte primarul, preotul, fruntași ai satului și învățătorul. Sarcina principală era strângerea de fonduri pentru „satisfacerea nevoilor urgente ale școlii” odată cu începerea noului an școlar. Până atunci, comitetul avea datoria de a organiza serbări, colecte, trebuind să facă apel la proprietarii și oamenii de seamă din comună ca să ajute pe cât posibil, școala, întrucât era nevoie urgentă de reparare a localurilor, de procurare de combustibili pentru încălzirea instituțiilor de învățământ.

Învățătorul român a dovedit că munca sa era închinată poporului, fiind un exemplu de dăruire și devotament pentru țărani împroprietăriți prin reforma agrară din 1921. Revizorul școlar I. V. Balmuș, îndemna învățătorii să facă „Începutul cel bun și să înceapă cu lucrarea grădinilor școlare și a celor proprii, povățuind sătenii, în mijlocul cărora trăiau, să respecte autoritățile și să nu se atingă de bunurile altora. Țărâניה trebuia să știe că nu a fost făcută proprietară pentru a-i satisface o ambiție, ci i s-a înlesnit să-și arate puterea de muncă. Orice petic de pământ nelucrat era o dovadă împotriva împroprietării”²⁸. Însă, nu toți învățătorii aveau mijloacele financiare necesare pentru a lucra pământul și erau nevoiți să-l arendeze prin licitație publică. Aceasta se făcea în prezența Subrevizoratului Școlar și se aproba în Comitetul Școlar Județean. Arenda se plătea înainte de ridicarea recoltei. În caz de neplată, Comitetul Școlar avea dreptul să vândă recolta, să rețină arenda și să dea arendașului restul din suma obținută.

Pentru punerea în aplicare a Decretului Legii 1407/1920, cu privire la exproprierea pentru „cauză de utilitate națională și împroprietărirea individuală a cultivatorilor de pământ”, determină pe învățătorii să îndemne sătenii să cumpere bonuri de împroprietărire pentru plata loturilor care se vor da în virtutea Decretului Lege până la suma de 3000 de lei. După reforma agrară din 1921, situația funciară și materială a multor familii din comune s-a îmbunătățit. A crescut interesul pentru învățatură și începea să apară fiii de țărani absolvenți a patru clase care urmează școli secundare de meserii sau chiar facultăți.

Prin *Legea Învățământului* din 1924, durata școlii primare se prelungea la 7 ani, clasele I-IV, curs inferior, și V-VII, curs superior sau supra-primar. Ministerul Învățământului recomanda ca toate școlile primare care funcționau cu învățători plătiți de stat să-și pună firma cu numele „Școala primară de stat”²⁹.

De la 1 noiembrie se înființau școlile de adulți cu un curs obligatoriu, conform noii legi a învățământului primar. Învățătorii trebuiau să ia măsuri de urgență pentru înființarea acestor cursuri. Acestea urmau să se țină de trei ori pe săptămână, câte două ore seara.

De la 1 martie, la sate, adulții erau aduși la cursuri numai două ore. Școala de adulți cuprindea două secțiuni:

1. Secțiunea analfabeților;
2. Secțiunea celor care au cursul primar neisprăvit.

În acei ani erau la modă numeroase acte de caritate în școli. Revizoratul Școlar Tutova solicita periodic fonduri de la diferite unități de învățământ din vânzarea cărămizilor pentru diferite școli din țară. De pildă, Școala normală din Predeal a cumpărat un număr însemnat de cărămizi din școlile Puiești, Lălești, Cristești, Călimănești și Fântânele³⁰.

În 1926, aveau loc primele alegeri comunale din România întregită. Învățătorii din satele comunei au avut un rol determinant în organizarea și convingerea populației să se prezinte la vot. Uneori, au loc și mici altercații între săteni și învățătorii dormici de a aduce cât mai mulți votanți la urne.

La conferințele școlare, cadrele didactice au dezbătut aspecte referitoare la structura anului școlar, notarea elevilor, stabilirea calificativelor, „asupra purtării, caracterului sau aptitudinilor elevilor” și la disciplina acestora.³¹

După război, profesorii au luat în discuție probleme de bază a învățământului cu preocuparea constantă de a menține o exigență necesară unui proces instructiv-educativ de calitate. Se considera că o anumită indulgență manifestată în anii războiului nu mai putea fi menținută, aducând deservicii calității învățământului.

Cadrele didactice s-au străduit să fie la înălțimea misiunii educative încredințate și unele rezultate meritorii, s-au obținut cu eforturi considerabile. Aceste constatări ies în evidență din procesele verbale și notele de control de la diferite inspecții. Ele reflectau preocuparea competentă a corpului didactic pentru problemele de fond ale învățământului românesc, în a menține exigența în evaluarea copiilor, printr-un sistem de apreciere eficient și variat.

Dincolo de inerentele schimbări de cadre, era evidentă o anumită continuitate, mulți profesori desfășurând în cadrul școlilor întreaga sau aproape toată cariera didactică. În acești ani, profesorii aveau un număr redus de ore în catedră (10-12 ore) și puteau să se pregătească corespunzător pentru lecții. De fapt, la gimnaziu și liceu se puneau accentul îndeosebi pe reproducerea cunoștințelor, cu posibilitatea interpretării personale a lor, mai ales la literatură.

O circulară a Ministerului Instrucțiunii din primii ani după Marea Unire, arăta că „datoria școlii nu este numai de a da tinerilor învățatură, ci și de a face educație, adică să-i obișnuiască cu bune deprinderi și să le formeze un suflet curat”. Se interzicea elevilor să se plimbe sau să staționeze în grupuri pe străzi, să frecventeze localurile de spectacole, petreceri sau distracții care pot dăuna educației lor (teatrele cu „piese frivole” și imorale, teatrele de varietăți, cabareturile, berberile, cafenelele, cârciumile, localurile cu jocuri de noroc, cluburile, sălile unde se țin întruniri sau conferințe politice etc.). Fumatul, atât în școală cât și în afara ei, era interzis fiind considerat a fi o gravă infracțiune școlară. Regulamentul școlilor secundare prin art. 174, obliga elevii „să fie îmbrăcați simplu și curat” (...), „să poarte uniforma fără excepție și în tot locul, să poarte pe mâna stângă un ecuson cu numărul matricol, să se tundă cu mașina nr. 1”³².

În anii de după Marea Unire, noul cadru social-politic a deschis noi perspective vieții culturale și spirituale a țării. Învățământul de toate gradele a cunoscut o dezvoltare fără precedent în întreaga țară. În pofida menținerii unor greutăți materiale, un număr tot mai mare de copii au putut urma diferite forme de învățământ.

La conferința profesorală de la începutul anului școlar 1925-1926, cadrele didactice s-au întrunit „pentru a se consfătuși asupra măsurilor prin care să realizăm un însemnat progres, în câștigarea cunoștințelor de către elevi, cerute de programe”, în vederea „unei educațiuni”, care să fie în concordanță cu valorile culturale pe care tindem a le împărtăși școlărilor noștri³³.

Printre „legile noi de unificare” elaborate între anii 1922 - 1926, de o mare însemnătate *Legea pentru învățământul primar al statului și al învățământului normal primar din 26 iulie 1924*. Aceasta reprezenta un moment de referință dintr-o acțiune amplă de dezvoltare și modernizare a școlilor de toate gradele, în care statul român s-a angajat cu multă hotărâre și cu o contribuție materială substanțială. În acest domeniu se impunea, pe de o parte, reforma învățământului potrivit cerințelor moderne, iar, pe de altă parte, unificarea învățământului primar trebuia să înlocuiască cele patru tipuri de organizare școlară existente la cea vreme. Astfel, se stipula că „școala trebuie să provoace pretutindeni o primenire a sufletelor, să trezească conștiința națională la cultura și viața românească... Numai luminând și întărind cunoștința națională vom putea spori puterile de viață și de rezistență ale neamului la toate asalturile din afară și dinăuntru în noile granițe ale Regatului”³⁴.

Votul universal și împroprietărirea sătenilor au impus „democratizarea învățământului, adică răspândirea cât mai largă a culturii în straturile adânci ale poporului.” Școala era cel

dintâi factor menit să formeze conștiința cetățenească necesară exercitării drepturilor politice în „interesul țării, și pentru binele obștesc”, iar împroprietărirea „cerea ca școala să formeze din copiii de plugari oameni luminați, spirite deschise, accesibile la progres, capabile să înțeleagă rostul lucrărilor pe care le impunea cultura sistematică a pământului și întrebuințarea uneltelor agricole perfecționate spre a spori rodirea solului. Democrația dă puțință oricui, fără deosebire de credințe religioase, de stare economică sau socială, să se înalțe până acolo unde munca și puterile sale îi permit, căci numai astfel se poate stabili ierarhia meritului. Dar, pentru ca fiecare să se poată înălța, trebuie ca oricine să aibă libertatea și posibilitatea de a căpăta învățământul cel mai larg pe care țara îl poate da. Numai procedând astfel, țara pune în evidență și poate folosi toate valorile pe care le posedă”³⁵.

Învățământul primar era declarat „unitar pe tot cuprinsul țării, obligatoriu și gratuit”. În școlile statului, învățământul primar se preda în limba română, iar „în comunele cu o altă limbă decât limba română, Ministerul Instrucțiunii Publice va înființa școli primare cu limba de predare a populației respective, în aceeași proporție ca în comunele românești”. În aceste școli, studiul limbii române era însă obligatoriu, în numărul orelor stabilit prin regulamente³⁶. Legea conținea prevederi referitoare la aplicarea obligativității învățământului primar (inclusiv la amenzi pentru absențe nemotivate, care puteau fi transformate în închisoare), la înființarea și funcționarea școlilor primare, la recensământul populației școlare, la personalul didactic (condițiile de numire, titularizare, distincții și recompense, pedepse, mijloacele de perfecționare, salariile etc.)³⁷.

Întreținerea învățământului primar era în sarcina comunelor, statul contribuind cu plata personalului didactic. Toate celelalte cheltuieli cădeau în sarcina comunelor, care le efectuau prin comitetele școlare. Comunele aveau sarcina de a construi, repara și întreține localul de școală și locuința directorului, înzestrau școala cu material didactic, se îngrijeau de curățenie, de încălzitul și luminatul localului școlii, plăteau oamenii de serviciu ș.a. Erau precizate atribuțiile comitetului școlar comunal, precum și ale celui județean.

Legea prevedea înființarea „bibliotecilor școlare cu cărți instructive și morale, cu scopul de a cultiva la copii gustul de citit și a li se îmbogăți mințile de cunoștințele folositoare.” Pe lângă bibliotecile școlare funcționau și bibliotecile populare „cu scopul de a răspândi în popor cunoștințe folositoare”. Ambele biblioteci erau înzestrate cu multe cărți alese din lista întocmită de comisia bibliotecilor de pe lângă Ministerul Instrucțiunii, pentru alte cărți cerându-se aprobarea revizoratului școlar. Pe lângă școlile normale, urmau a se înființa biblioteci pedagogice, „... înzestrate cu cărți de literatură, istorie, geografie, științe, pedagogice și didactice, spre a fi utilizate de membrii corpului didactic pentru cultura generală și profesională”.

Titlul al II-lea al Legii se referea la învățământul normal - primar prevăzându-se că „școlile normale sunt așezăminte de stat a căror menire era de a forma corpul didactic al școalelor de copii mici și al școalelor primare. Ele vor avea aceeași organizare în toată țara”. Pe lângă fiecare școală normală funcționa câte o școală de aplicație, care făcea parte din școala normală. Ea trebuia să dispună de o bucată de pământ îndestulătoare necesară lucrărilor practice din agricultură, horticultură, pomicultură și silvicultură, precum și de ateliere pentru activități practice. Școlile normale aveau internate, elevii putând fi bursieri, semibursieri și solvenți. Toți elevii se angajau să servească cel puțin 10 ani de învățământ, absolvenții care nu intrau în învățământ și învățătorii care-l părăseau înainte de expirarea acestui termen „vor fi dați în urmărire, ei sau reprezentanții lor legali, fiind obligați să restituie statului cheltuielile făcute cu întreținerea și instruirea lor în școlile normale”³⁸.

Legea pentru învățământul primar al statului din 26 iulie 1924 cuprindea și școlile particulare. S-a adoptat în acest sens, Legea asupra învățământului particular „promulgată la

22 decembrie 1925”³⁹. „Învățământul și educația elevilor – se stipula în art. 1, se pot face în afară de școlile statului, și în școli particulare (ale confesiunilor, ale comunităților, ale particularilor), sau în familie”. Școala particulară se putea înființa numai pe baza unei autorizații date de Ministerul Instrucțiunii și funcționa sub supravegherea și controlul acestuia. Puteau fi școli particulare, școli de copii mici, școli primare, școli de grad secundar cu învățământ teoretic sau practic. Conform articolului 8, „nu se pot înființa pe cale particulară școli normale și superioare cu grad universitar”⁴⁰.

La 8 martie 1925, a intrat în vigoare Legea pentru modificarea legii asupra învățământului secundar și superior, care se referea la modul de promovare al unor clase și trepte, la reintroducerea examenului de bacalaureat și la echivalarea diplomelor și certificatelor obținute în străinătate. La 15 mai 1928 a fost promulgată Legea pentru organizarea învățământului secundar. Ea prevedea un liceu cu șapte clase și două cicluri, renunțându-se la clasa-a VIII-a. Această reducere, criticată în epocă, s-a făcut, cum va recunoaște mai târziu însuși, ministrul C. Angelescu, din motive financiare⁴¹.

Legiitorul și-a propus să realizeze „liceul unitar”, în care cele trei secții ale clasei a VIII-a (clasică reală și modernă) au dispărut, fiind înlocuite printr-un „învățământ unic pentru toți elevii, rămânând ca specializarea să se facă în universitate sau în școlile superioare actuale”. S-a considerat că alegerea timpurie a specializării (la terminarea gimnaziului de trei clase) ar fi o greșeală și că această specializare s-ar face în dauna culturii generale. Aceste argumente nu vor rezista multă vreme, revenindu-se la liceul de opt clase, cu secțiile literară și științifică. Legea a urmărit să consolideze învățământul gimnazial, să ridice școala secundară practică la nivelul școlii secundare teoretice, să stabilească o legătură cât mai strânsă între diferitele grade și ramuri de învățământ, să elimine deosebirile între școlile secundare de băieți și cele de fete, să reducă numărul elevilor dintr-o clasă, să restabilească prestigiul *Bacului* reintrodus în 1925 etc.

Dincolo de unele prevederi mai greu de acceptat și de aplicat în condițiile de atunci, legea s-a înscris în amplul efort de modernizare care a continuat după depășirea dificultăților generate de criza economică în anii 1929-1933. Măsurile adoptate de statul român în anii 1918-1928 au condus la unificarea în plan național a sistemului de învățământ și au contribuit substanțial la dezvoltarea rețelei de școli pe întreg cuprinsul României.

Setea de învățatură s-a manifestat puternic în rândurile populației românești de pretutindeni, dar ea a fost poate mai evidentă în provinciile eliberate, acolo unde au fost înlăturate barierele culturale puse de vechile stăpâniri. Noul cadru legislativ și opera practică realizată punea în evidență progresele remarcabile obținute într-o perioadă scurtă de timp, la nivelul întregii țări, în fiecare provincie, în fiecare județ. Învățământul românesc în acei ani s-a confruntat cu greutate materiale, cu insuficienta pregătire a unor cadre, cu anumite inconsecvențe în politica școlară etc. Multe din acestea nu puteau fi înlăturate în câțiva ani. În ansamblu, însă, statul român era într-o acțiune solidară cu largi categorii ale populației, punând la dispoziție specialiști în posturi cheie. Se acorda un sprijin financiar deloc neglijabil învățământului, realizându-se o primă etapă dintr-un plan care cuprindea mai multe decenii. Așa cum s-a spus, la formidabila presiune de jos, s-a răspuns cu o puternică și conștientă acțiune de sus.

În *Anualele liceelor* publicate în perioada interbelică, găsim informații interesante cu privire la încadrarea, conducerea și absolvenții diferitelor licee. Ele cuprindeau rubrici speciale cu amintiri, aprecieri și sugestii privind activitatea extrașcolară, cât și unele studii ale elevilor și profesorilor școlii. Unele dintre ele făceau referire la disciplinele de învățământ, programe și manuale etc. Se considera că programele la unele materii erau prea încărcate, în timp ce unele erau necorespunzătoare. „E

o constatare dureroasă care tinde să se generalizeze, că în majoritatea liceelor nu se face *gramatica românească* și *abuzul de lecturi*, de fragmente în versuri, în proză, de compoziții uneori fără rost și peste judecata și sentimentele copiilor⁴².

Dacă până în 1918 erau 25 școli normale, 11 în Vechiul Regat și 6 în Ardeal, nici una în Bucovina și Basarabia. Până în 1928, numărul acestora s-a ridicat la 101 și numărul elevilor a crescut de la 14.500 la 25.410. În 1919 funcționau 32 de gimnazii și 35 de licee de stat pentru ca în 1928 să se ajungă la 168 de gimnazii și 188 de licee de stat. S-au înființat 35 de școli de meserii, de comerț și profesionale (în afară de școlile agricole care aparțineau de Ministerul Agriculturii), alocându-se sume mai mari pentru dotarea atelierelor acestor școli. Cu toate aceste rezultate notabile, așa cum s-a observat în epocă, în ce privește numărul învățătorilor, numărul gimnaziilor și al liceelor de stat, raportat la numărul locuitorilor, România stătea mai rău decât multe state din Europa, chiar și față de unele țări vecine⁴³.

Marea Unire a influențat și numărul locuitorilor știutori de carte. Se știe că Transilvania și Bucovina aveau un procent de știutori de carte superior Vechiului Regat, de aceea s-au luat măsuri pentru dezvoltarea rețelei de învățământ și în celelalte zone ale țării, îndeosebi în Basarabia, unde populația românească era în mare parte analfabetă. Conform recensământului din 1930, situația știutorilor de carte în Moldova, pe medii și sexe este de 57% din care 71,3% bărbați și 43,3% femei, procentul fiind mai scăzut în mediul rural decât cel urban.

În privința ordinii județelor, situația se prezenta astfel: județul Brașov 86,9% știutori de carte, județul Sibiu – 85%, Odoheii – 85%, Timiș – 80%, Corvurii – 69,6%, Iași – 62,2%, Vaslui – 61,2%. Interesant este faptul că 85,1 %, dintre știutorii de carte aveau o instrucție primară, iar în învățământul secundar, era un echilibru între bărbați și femei⁴⁴.

În strânsă legătură cu conținutul programelor școlare și a orarului se aflau, firește, *manualele didactice*. Materialele de arhivă din școli evidențiază existența listelor de manuale care erau recomandate pe discipline, pentru fiecare clasă de studiu. Au fost și rare situații în care s-a semnalat lipsa manualelor. La clasa a-IV-a programele erau întocmite în grabă și lipsa manualelor au dus la multe nedumeriri chiar profesorilor cu experiență în cariera lor. „Pentru elevul secundar, manualul e indispensabil, iar programele analitice trebuie să fie atent revizuite pentru a le pune de acord cu puterile școlărilor și obligațiile vremii și întocmirilor sociale”- se arăta, pe bună dreptate, în cadrul consfăturilor personalului didactic.

Lista manualelor recomandate elevilor în conformitate cu art. 179 din „Regulamentul de funcționare a școalelor secundare”, publicată în „Monitorul Oficial” nr. 184 din 21 august 1929, cuprindea un număr impresionant de manuale, având ca autori, nume de prestigiu ai învățământului și culturii românești: Simon Mehedinți, Al. Rosetti, Al. Graur, P.P. Panaitescu, Gh. Țițeica, Andrei Oțetea, I. Petrovici, Tr. Bratu, D. Gusti, Tr. Herseni, M. Ralea, Șt. Bârsănescu, P. Andrei, D. Pompei, C. Brăiloiu etc.⁴⁵.

Dintre manualele care au făcut carieră în anii interbelici menționăm pe cele de geografie redactate de Simion Mehedinți. Marele nostru geograf a procedat la descrierea și caracterizarea teritoriului, operând cu două noțiuni al căror conținut nu se suprapun în întregime: *hotarele* Țării Românești sau marginile *pământului românesc* și *hotarele* statului realizat în 1918, pentru a constata fără nici o urmă de revizionism, că ultimele înconjoară un spațiu mai redus decât cel dintâi. „...în ținutul înconjurat de Nistru, Marea Neagră și Dunărea de Jos se cuprinde pământul românesc”- își începea cu această precizare *Simion Mehedinți*, cartea apărută după primul război mondial, mențiune reluată și în numeroasele ediții care i-au urmat, în colaborare cu George Vâlsan, și, apoi, cu Vintilă Mihăilescu. Numărul mare al edițiilor se explică și prin faptul că ele constituiau manualele care se adresau claselor de la școala primară la școala normală, pentru cursul secundar și cel superior. Chiar dacă unele aprecieri sunt depășite, ca urmare a progreselor înregistrate de cercetarea de

specialitate, numeroase abordări metodologice și de sinteză își păstrează întreaga valoare științifico-educativă și azi⁴⁶.

XXX

Activitatea extrașcolară a cadrelor didactice era diversă, rolul dascălilor din fostele județe Fălciu, Tutova și Vaslui, fiind remarcabil. Ea se desfășura sub forma șezătorilor literare cu sprijinul bibliotecii, a excursiilor, a serbărilor cu prilejul unor momente importante din viața școlilor. La acestea se adăugau acțiunile cercetașilor și străjerilor, fără a neglija activitatea unor asociații și societăți culturale ale elevilor. Activitățile extrașcolare ale elevilor se desfășurau săptămânal, de regulă, sâmbăta, după-amiază, în cadrul unor societăți literaro-științifice.

Evidențiem în această direcție participarea învățătorilor și profesorilor la acțiunile organizate în cadrul diferitelor societăți și îndrumarea unor reviste școlare, precum „*Vlăstarul*” a Liceului „Mihail Kogălniceanu” din Vaslui.

Totodată remarcăm și acțiunile cultural-educative din cadrul organizației „*micii dorobanți*” înființată în 1906. Cu certitudine, din 1914 s-a format o cohortă de cercetași și la liceul „Mihail Kogălniceanu”, „Peneș Curcanul”, condusă aproape două decenii de I. Vinograschi.

Cercetașii din școli se pregăteau în diferite direcții : *sanitari*, *cercetași telefoniști*, *curieri* etc. În anii 1916-1918 activitatea cercetașilor a fost intensă și avea drept scop înlocuirea celor imobilizați pe front. S-a înființat atunci în Vaslui, colonia cercetașilor refugiați în care elevii, pe lângă activitatea de cercetași și-au completat studiile întrerupte din cauza războiului și au participat la muncile agricole din județ.

Cercetașii participau la diferite acțiuni și excursii, autoritățile locale implicându-se în sprijinirea lor, cum a făcut-o generalul I. Rășcanu, care a obținut un vagon de transport gratuit pentru cercetașii de la L.M.K., în 1931. Cohorta „Peneș Curcanul” avea un efectiv de 100 de cercetași, 80 elevi ai liceului și 20 ai școlii de meserii. Lucrările trimise de cohortă la expoziția cercetașilor pe țară au fost foarte bine apreciate. De menționat este și înființarea unei organizații a „șoimilor” la Școala nr. 2 băieți din Vaslui cu 90 de copii⁴⁷.

La începutul anului 1929, Revizoratul Școlar Tutova, ruga pe învățătorii diriginți să sprijine organizarea unităților de cercetași. Se admitea tunică cercetașului – de culoare kaki, ca uniformă școlară, alături de uniforma obișnuită, menținându-se numărul matricol regulamentar cusut pe mânecă.

În *concluzie*, două mari probleme au fost depășite de școala românească după 1918: integrarea a celor patru sisteme de învățământ diferite existente în vechile provincii istorice și racordarea școlii românești la noile cerințe ale vremii, de modernizare și industrializare a țării. Un rol esențial în modelarea sistemului de învățământ din primul deceniu interbelic l-a avut ministrul liberal al educației, Constantin Angelescu, care a continuat și dezvoltat sistemul lui Spiru Haret, adaptându-l la condițiile României întregite.

S-au înființat numeroase școli în sate și comune, licee industriale și de fete în orașe, iar învățământul clasic a fost simplificat. Totodată, școala tehnică s-a îmbunătățit semnificativ pentru a furniza tehnicieni și muncitori pentru fabricile care se construiau în țară.

Demersul nostru este perfectibil, el fiind un omagiu adus slujitorilor școlii care prin iubire, dăruire și speranță au contribuit la afirmarea învățământului de pe aceste meleaguri după Marea Unire.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- I. Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Vaslui :
- Fondul Inspectoratul Școlar Județean Fălciu (1904-1953)
 - Fondul Inspectoratului Școlar Județean Tutova (1899-1950)
 - Fondul Inspectoratului Școlar Județean Vaslui (1915-1979)
 - Fondul Liceului Mihail Kogălniceanu Vaslui

II. Lucrări speciale :

- Ciobanu, Mihai, Al. Andronic, P.Necula, „Cronica Vasluiului”, Editura Publirom, București, 1999.
- Ciobanu, Mihai-Pagini de istorie a Inspectoratului Școlar Județean Vaslui, Editura Thalia, Vaslui, 2003.
- Clit, Costin, *Liceul Teoretic „Cuza Vodă” din Huși*, studiu monografic, Editura Thalia, Vaslui, 2003.
- Codreanu, Theodor (coordonator), *Istoria Hușilor*, Editura Porto-Franco, Galați, 1995.
- Diac Florin, *Istoria învățământului românesc modern*, Editura Oscar Print, București, 2004.
- Gramaticu Rășcanu-Oltea (coord.), *Istoria Bârladului*, vol.I-II, ediția a II-a, Editura Sfera, Bârlad, 2002.
- Iorga, Nicolae *Istoria învățământului românesc*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971.
- Marin V. Dumitru, Cornelia C. Alexandru, *Liceul „Mihail Kogălniceanu”-centenar*, Vaslui, 1990.
- Ionescu N., Moronescu, M., *Liceul Teoretic „Mihail Kogălniceanu” Vaslui (1890-2010)*, Editura PIM, Iasi, 2011.
- Ionescu, Nicolae (coordonator), Gabriela Plăcintă, Daniela Croitoru, Ionela Lepărdă, *Învățământul Vasluian -File de Istorie (sec. XVIII-2014)*, Editura PIM, Iași, 2014.
- Marin V. Dumitru, Cornelia C. Alexandru, *Liceul „Mihail Kogălniceanu”-centenar*, Vaslui, 1990.
- Nicola, Traian, *Colegiul Național, Gh. Roșca Codreanu*, ediția a-II-a, Editura Sfera, Bârlad, 1996.
- Zahariuc Paul, Lefter Iulian Valeriu, *Vasluiul de la târg la oraș*, Editura PIM, Iași, 2014.

Note:

1. Simion Mehedinți, *Caracterizarea etnografică a unui popor prin munca și uneltele sale în Discursuri de recepție la Academia Română*, București, 1980, p.140.
2. C. Kirițescu, *Criza învățământului secundar și reforma liceului* (Prelegere susținută la 15 ianuarie 1928 în *Politica culturii, 30 de prelegeri și comunicări* organizate la Institutul Social Român, București, 1928, p. 198.
3. Gh. Platon, V. Russu, Gh. Iacob, V. Cristian, I. Agrigoroaiei, *Cum s-a înfăptuit România modernă*, Iași, 1993, p.332, I. Agrigoroaiei, D.D.Rusu, *Istoria românilor, Epoca contemporană*, Chișinău-Galați, 1992, pp. 109 -111.
4. Gh. Stănescu, *Anuarul comemorativ al L.M.K din Vaslui pe anii școlari pe anii școlari 1890-1935*, Vaslui, 1935, p.39.
5. Gh. Rășcanu, *Expunerea situației județului Vaslui*, 1923, pp. 29-32.
6. *Ibidem*
7. Nicolae Ionescu, Marin Moronescu, *op.cit.*, p. 44.
8. *Apud* Paul Zahariuc, Lucian Lefter, *Vaslui. De la târg la oraș*, Editura PIM, Iași, 2014, pp. 239-250.
9. Oltea Rășcanu Gramaticu (coord.), *Istoria Bârladului*, vol.II, ediția a-II-a, Editura Sfera, Bârlad, 2002, p. 83.
10. *Ibidem*, p. 84.
11. Paul Zahariuc, *Școala primară evreiască mixtă "Leizer și Ghizela Kaufman" din Bârlad (I)*, în ziarul „Obiectiv”- ediție de Vaslui”, din 17 decembrie 2013, p. 4.
12. Oltea Rășcanu Gramaticu (coord.), *op.cit.*, p. 86.
13. D.J.A.N. Vaslui, *Fond Liceul comercial de băieți*, Bârlad, dos. 5/1938, f. 8.
14. D.J.A.N. Vaslui, *Fond, Școala Normală de băieți*, Bârlad, dos. 16/1944, f. 184.
15. Cf. Traian Nicola, *op.cit.*, p.148.
16. *Ibidem*
17. N. Iachim, *Contribuția la Monografia Școlii Generale de 10 ani nr.1 Bârlad*, Iași, 1971, p. 18.
18. *Apud*, Costin Clit, *Liceul teoretic "Cuza Vodă" din Huși-studiu monografic*, Editura Thalia, Vaslui, 2003, p. 42.
19. Cf. Th. Codreanu, (coord.), *Istoria Hușilor*, Editura Porto-Franco, Galați, 1995, p.184.
20. *Ibidem*, p. 182.
21. Mihai Ciobanu, *Pagini de istorie...*, Editura Thalia, Vaslui, 2003, p.17.
22. DJAN Vaslui, *Fondul Inspectoratului Școlar Vaslui*, dosar 31, f. 12.
23. *Ibidem*, f.10.
24. DJAN Vaslui, *Fond Inspectoratul Școlar Tutova*, dos.22, f. 15
25. *Ibidem*, f. 18.
26. *Ibidem*
27. *Ibidem*, f. 24.
28. *Ibidem*
29. *Ibidem*, f.14.
30. *Ibidem*
31. D.J.A.N Vaslui, *Fond L.M.K* pachetul 38, dosar 205/1915-1924, f.48.
32. *Ibidem*
33. *Ibidem*,
34. I. Agrigoroaiei, *România interbelică*, vol.I, Editura Universității „Al. I. Cuza” Iași, 2001, p. 247.
35. *Legea pentru învățământul primar al statului și pentru învățământul normal primar cu Expunerea de motive prezentată Corpurilor Legiuitoare de Dr. C. Angelescu*, ministrul Instrucțiunii Publice, București, 1925, pp.4-5
36. *Ibidem*, p.57-58
37. Salariile membrilor corpului didactic primar se compuneau din *leafă* și din *gradație*. *Leafa* titularilor se menținea la nivelul adoptării legii, până „ce se fixa prin statul de retribuiți al funcționarilor publici.” Gradația se acorda în raport cu timpul servit în corpul didactic și anume: 25% după 5 ani; 50% după 10 ani; 75% după 15 ani; 100% după 20 de ani, și 125 % după 25 de ani. Ca distincție, se acorda gradația de merit, 25% la ultima leafă de bază. „Membrii corpului didactic primar și normalizării, care nu sunt originari din județele de mai jos și care vor merge să funcționeze în județele: Bihor, Sălaj, Hunedoara, Vișnița, Vășcăuți, Coțmani, Zastvana, Hotin, Tighina, Cetatea-Albă, Ismail, Durostor și Caliacra, și-și vor lua angajamentul că vor servi cel puțin 4 ani la școlile din aceste județe, vor primi pentru tot timpul cât vor funcționa la aceste școli un spor de leafă de 50%; termenele gradației li se vor socoti din 4 în 4 ani, iar stagiul cerut (...) pentru înaintări li se va reduce cu un an. Acestor învățători li se va acorda o primă de deplasare egală cu de trei ori salariul lunar cu accesoriile, la cei căsătoriți, și cu de două ori la cei necăsătoriți. Învățătorilor care își iau angajamentul că se fixează pentru todeauna în localitățile de mai sus, termenele de gradație li se socoate din 3 în 3 ani, vor putea primi și un lot de colonizare de 10 ha, din cele disponibile. (Codul Hamangiu) *Codul general al României . Legi noi de unificare*, vol. XI-XII, 1922-1926, pp. 554-555.
38. *Ibidem*, pp. 562-563.
39. *Ibidem*, pp. 582-596.
40. Prin derogare de la acest articol se permitea funcționarea în continuare a școlilor normale particulare care existau înainte de 1 decembrie 1918 și care au funcționat neîntrerupt până în 1924 , urmând a se conforma legii de față (*Ibidem*, p. 596).
41. „Reducerea claselor de la opt , câte erau în liceul lui Haret, la 7, câte prevedea legea din 1928, era imperios cerută de starea noastră socială și economică din acest moment. Nevoile noastre în această privință erau foarte mari și foarte urgente. Atât golurile lăsate în urma războiului. Înmulțirea serviciilor și necesitatea de a avea cât mai mulți factori producători ne cereau orientarea acestui învățământ, fără a-i periclita, bineînțeles, organizația și rezultatele lui. Această, scădere a anilor de liceu era compensată printr-un an de specializare, un an preparator, înainte ca elevul să intre în adevăratele studii ale universității.” (C. Angelescu, *Evoluția învățământului ...* , p. 56).
42. C.G. Bedreag, *Patruzeci de ani de la înființarea Liceului Internat „C Negruzzi” din Iași. 1895-1935*, Iași, 1937 pp.133-134.
43. C. Angelescu, *Evoluția învățământului primar și secundar în ultimii 20 de ani*, București, p.14.
44. I. Agrigoroaiei, *op.cit.*, p. 256.
45. *Ibidem*, p.11.
46. S. Mehedinți, G. Vâlsan, *România*, București, 1929, p.5.
47. Al. Mănculescu, *Anuarul Liceului „Mihail Kogălniceanu”*, 1931, p. 23. În România primele informații despre cercetășie ajung prin intermediul lui Gh. Munteanu-Murgoci. Primele patrule de cercetășii au apărut în anul 1912 la Brașov și București. În timpul primului război mondial, alături de armată și în sprijinul ei, cercetășii au activat în spatele frontului sau chiar pe front, numeroși eroi cercetășii înscirind fapte de vitejie. Printre ei amintim, pe Ecaterina Teodoroiu și gen. Eremia Grigorescu. Din Asociația Cercetășii României au făcut parte și mari personalități ale vieții politice și culturale românești. Din păcate, în anul 1937, ea este desființată de Regele Carol al II-lea și în locul ei s-a înființat Străjeria. În primăvara anului 2014, Muzeul Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui, a inaugurat o interesantă expoziție pe această temă.

O MONOGRAFIE ALTFEL

Dan RAVARU

Despre necesitatea monografiilor se discută aprins de peste un secol și s-au obținut realizări remarcabile în acest domeniu. Cu toate acestea încă au mai rămas localități sau chiar zone din țară care nu au beneficiat de acest gen de studii. Se cuvine să repetăm mereu spusese lui Nicolae Iorga, după care nu vom avea o istorie adevărată a României și o cunoaștere aprofundată a sa, până nu vom avea monografia fiecărui sat, a fiecărui oraș, a fiecărui județ etc. Aceasta fiindcă noi ne-am grăbit să stabilim elementele definitorii ale istoriei naționale și caracteristicile reprezentative ale poporului nostru, la mijlocul secolului al XIX-lea când nu fuseseră tipărite nici măcar cronicile, ce să mai vorbim de culegeri de documente.

La începutul secolului trecut, la inițiativa mai multor instituții culturale – Ministerul de interne, Ministerul de învățământ, Academia Română – învățătorilor li s-a cerut să realizeze monografii ale localităților rurale în care funcționau. Solicităriile au fost îndeplinite, valoarea lucrărilor fiind diferențiate, conform gradului de pregătire sau de conștiințiozitate al fiecărui învățător. Pentru folclor și etnografie s-au difuzat anterior chestionarele Hasdeu și Densușianu. Adevărate studii monografice, complexe și conform criteriilor științifice au fost concepute însă abia în perioada interbelică de reprezentanții școlii sociologice întemeiate de Dimitrie Gusti, apreciate călduros pe plan european și chiar internațional. Circumstanțele nefavorabile de după 1948, au dus la întreruperea acelor studii, reluate cu intermitențe însă, în timpurile noastre.

Dorința domnului profesor Ghiță Cristian de a realiza monografia existenței umane, din toate punctele de vedere, concentrată pe valea unui râu este pe deplin laudabilă. Văile apelor, delimitate de șesuri, de coline, constituie peisajul dominant în Moldova. Dar afară de aspectul geografic, pentru văi sunt esențiali factorii de natură istorică și economică. Pe văi au apărut primele forme statale românești, cnezate și voievodate, denumite mai târziu ținuturi sau ocoale și, de asemenea, centre de desfacere a produselor agricole și de schimburi comerciale, mai târziu, târguri și iarmaroace (din germană, Jahrmart, târg anual, prin poloneză).

O astfel de vale, întrunind toate caracteristicile de mai sus a fost și cea a Horincei, temporar ținut (sec. XVII), apoi ocol, plasă, rămânând o zonă bine definită, cu limite precise și în zilele noastre.

Titlul acestor rânduri este „O monografie altfel” și îl consider motivat de subtitlul pe care profesorul Ghiță Cristian, îl acordă explicativ lucrării sale: „Studiu monografic realizat printr-o compilație de texte din diferite surse și adaptate la realitățile obiective ale văii Horincea” Cât de bine gândită și de apreciat este această mărturisire, vom încerca să demonstrăm în următoarele rânduri.

Monografiile au de cele mai multe ori un autor, mai rar doi sau mai mulți. În structura lucrării vrând-nevrând transpare specialitatea autorului: dacă-i geograf abundă detalii privind relieful, solurile, clima etc., dacă este istoric aflăm în amănunțime faptele din trecut, folcloristul sau etnograficul ne cufundă în domeniile lor etc. În secolul XXI este cu totul dificil să mai fii un om al Renașterii, să fii cunoscător al tuturor lucrurilor, „de omnibus rebus”. Și atunci, pentru celelalte domenii, autorul monografiei se documentează, citește (deci este corect) dar, oricum preia ideile altora, și adesea parafrazează textele lor. Domnul Cristian procedează, credem noi, cel mai corect; arată sursa, preia textele adaptându-le. Nu își însușește ideile altora, le trece numai prin sufletul său. De altfel întreaga monografie, indiferent de domeniul abordat este o mărturisire de suflet, o

confesiune a iubirii pentru locurile natale, un dor copleșitor pentru „iarba verde de acasă”, care capătă infinite întrupări. Valul de melancolie care-l cuprime pe autor îmbină motivații de ordin colectiv cu cele de ordin personal.

Monografia propriu-zisă se deschide cu un amănunțit studiu geografic datorat, după citarea autorului, reputatului cercetător, Ion Gugiuman, cel mai bun cunoscător al Moldovei din acest punct de vedere. Reținem expresia „drumul Brăilei”, folosită și acum, destul de des și în județul Vaslui. Este vorba de un drum care urma crestele colinelor, drum dacic, așa cum se spune, spre deosebire de drumurile romane, care urmau văile apelor. Acest drum legendar pornea de la dispărutul târg al Docolinei (pe lângă actualul nod de cale ferată Crasna), urmează dealurile fostului ținut al Tutovei, intrând apoi pe la Horincea în fostul județ Covurlui. Caracterul profund științific al studiului își păstrează înaltele calități și atunci când se interferează cu prezentarea

activităților umane care influențează peisajul, cum ar fi pășunatul oilor. Interesante mențiunile despre morile de vânt.

Descoperirile arheologice din zonă sunt destul de numeroase iar întreg capitolul, deși se bazează tot pe citate, poartă evident amprenta autorului monografiei. Faptul se datorează în bună parte cunoașterii personale a arheologului Ghenuță Coman, pe care l-a avut profesor, o personalitate charismatică. Necazurile pe care acesta le-a avut în viață – a fost crunt persecutat politic, fiind socialist din gruparea Titel Petrescu, opusă unificării cu comuniștii – au fost un avantaj pentru sudul Moldovei, care s-a bucurat de cercetările sale. Cu rezultate excepționale din studenție, deși purtat prin școli generale până – culmea carierei! – ajunge profesor la Murgeni, Ghenuță Coman a făcut peste tot săpături și a publicat rezultatele acestora. Pe baza lor, și prin contribuții personale, profesorul Cristian demonstrează caracterul autohton al populației de pe valea Horincei, romanizarea acesteia, păstrarea caracterului

romanice în perioada migrațiilor, influențele puternice din lumea romano-bizantină. Totul, plecând de la descoperiri arheologice diverse, de la ceramica deosebită a slavilor până la tezaurele monetare. Sunt noi contribuții în marea dispută privind locul de formare al poporului român, dispută care și-a pierdut caracterul științific, devenind una politică.

La fel de interesant și cu mai multă originalitate este capitolul despre răspândirea creștinismului în zonă și starea sa actuală. S-a spus pe bună dreptate că poporul român s-a născut creștin, perioada sa de formare a coincis cu răspândirea creștinismului în forma sa latinăurmând însă organizarea bisericească bizantină. Astfel, pentru numele unor sfinți s-a păstrat inițial în forma provenită direct din latină, potrivit legilor fonetice – Sânmedru, Sângeorz, din Sanctus Demetrius, Sanctus Georgius – înlocuită apoi de forma legată de Bizanț – Dumitru, Gheorghe. Spiritualitatea creștină a existat de timpuriu și pe valea Horincei, dovadă fiind vechile biserici de lemn care le-au precedat pe cele actuale „de zid”. Referințele papei Grigore al IX-lea din 1234 privind „ereticii” din sudul Moldovei, opunând ortodoxismul catolicismului. Sunt prezente în monografie și persecuțiile la care a fost supusă religia e mai ales în perioada comunismului sălbatic din sângerosul deceniu 1950-1960. Și acum biserica este atacată dar mult mai subtil: în perioada marilor posturi care preced Crăciunul și Paștele se organizează cele mai mari târguri cu produse din carne, se folosește Sărbători de iarnă sau primăvară pentru cele de mai sus, conducerea UE refuză să declare vocația creștină a continentului nostru etc.

Referințele la viața economică se îmbină cu cele de ordin istoric, cum ar fi organizarea pe obști prezentând nașterea localităților, sunt amintite legende și faptul că acestea au la bază un eveniment istoric petrecut într-un timp din trecutul îndepărtat. Sunt cazuri în care documentele istorice confirmă o relatare legendară, un exemplu convigător fiind „Movila lui Burcel”, în Cronicile Moldovei apărând un astfel de personaj, cu diferențierile firești. De reținut că atunci când vorbește despre rolul economic al pădurii, Ghiță Cristian realizează un adevărat poem în proză dovedind și aici evidența unui autentic talent literar. După concentrarea autorului asupra vieții economice urmează în mod firesc interesul pentru administratie și fiscalitate, urmărindu-se raportul din vechile rânduieli, derivate din sistemul obștilor și reformele relativ moderne întreprinse de domnii fanarioți. Cercetările autorului se prelungesc până în perioada contemporană alcătuind un adevărat studiu asupra reformelor administrative, din păcate atât de numeroase la români. Dar frecvențele schimbări administrative au influențat totuși foarte puțin viața socială a românilor. Marile transformări cunosc unele premize în perioada interbelică, dezlănțuindu-se tragic pentru poporul nostru după al doilea război mondial. Ocupația rusească în sine nu a fost atât de pustiitoare cât slugile sale, așa-zisul Partid Comunist din România, urmat de cel Muncitoresc și de cel Comunist. Cei 860 de membri, dintre care numai 25 % erau români, au fost aduși la noi cu tancurile sovietice sau au fost eliberați din închisori. Membrii partidului s-au înmulțit într-un ritm amețitor, asemenea celulelor canceroase și au pornit la distrugerea a tot ce era specific neamului nostru. Tragediile epocii au fost mai accentuate în mediul rural, unde țărani s-au împotrivit cu înverșunare acaparării pământului de către stat. Unul din meritele deosebite ale cărții pe care ne-o oferă domnul Cristian este prezentarea realistă a „deceniului sângeros”, așa cum am mai spus, în satele românești. Teroarea a început relativ blând cu o reformă agrară controversată urmată de specularea situațiilor dramatice provocate de seceta din anii 1946-1947. Tăvălugul colectivizării s-a declanșat în 1949 la inițiativa Anei Pauker. Paginile monografiei rememorează crimele epocii de la execuții sumare, la trimiterea în închisoare a peste 100.000 de țărani care s-au opus colectivizării, urmate de alte metode

perfide ca „măturatul podurilor”, când se confisca și ultimul bob de grâu sau exmatricularea din instituțiile de învățământ a fiilor de țărani necolectivizați. Minciuna predomina pretutindeni, o propagandă mârșavă dorea să ne convingă pe noi, copiii, că mama noastră era Ana Pauker iar tatăl nostru, Stalin. Activiștii de partid inventau și un fel de folclor ridicol. La exemplele profesorului Cristian adug: „ Ana, Luca și cu Dej / Au băgat spaima -n burgheji!”, „Foaie verde de cireș / Trăiască Gheorghiu-Dej!”, „Unde sunt americanii? / S-au ascuns ca șobolani!” etc. Există însă și replica folclorului autentic, de exemplu una care se referea la colectarea de produse agricole: „Moare lumea de necaz / Că da ouăle pe gaz / Mulțumim, dragă găină, / Că ne dai din fund lumină, / Stalin și poporul rus / Bună soldă-n fund ți-au pus!”.

Relatările din „Valea Horincei” sunt cu atât mai imparate cu cât atunci, când vine vorba de comunism, se insistă până la sațietate asupra lipsurilor alimentare dintr-o anumită perioadă, și se face în legătură cu marile crime din perioada 1948-1960. Autorul nu se mărginește la acest top al vieții politice, urmărește fenomenul așa cum a apărut și s-a dezvoltat pe valea Horincei, păstrând tot timpul o atitudine obiectivă. El prezintă fără participare emoțională fiecare partid sau mișcare cu ideologia și impactul social.

Studiul culturii materiale, etnografic este precedat de schițarea unui portret psihologic al poporului român în care predomină conștiința unității de neam și țară. Modul de analiză a spațiilor materiale și a încadrării elementului uman în acestea, poartă nobila pecete a viziunii școlii sociologice a lui Dimitrie Gusti. Este de admirat capacitatea autorului de a face legături de substanță între orizontul arheologiei și unele aspecte materiale din satul contemporan. Treptat, de la analiza funcționalităților utilitare a fiecărui obiect din gospodăria țărănească se trece la valorile de natură estetică, la studiul propriu-zis al artei populare, domeniu apropiat de specializarea autorului. Din mulțimea de elemente, subliniem numai aspectele geometrice, caracteristici esențiale artei populare românești, elementele figurative, florale mai ales, amintind de trandafirii ucrainenilor sau lalele ungurești. La fel de interesant este și studiul ocupațiilor, strâns legat de universul culturii materiale.

Prezentarea principalului element care a generat progresul satului românesc, școala, este precedată de conturarea imaginii unei personalități de valoare locală și națională, Toma Giușcă, cu realizări spirituale pe valea Horincei, la Galați și mai ales, la Bârlad. Ciudat este că neamul răzășesc Giușcă este cunoscut ca originar din Bogdănești, iar încregătura de la Gănești, dovedește străvechi înrudiri.

Când este vorba de învățământul de pe valea Horincei intuiem de la început existența unui studiu bine documentat aparținând domnului profesor Cristian, care a adus noi trăsături de originalitate în tratarea subiectului: existența și prezentarea documentată a unor forme de învățământ anterioare celor organizate de autoritățile statale și activitatea extrașcolară a învățătorilor de pe valea Horincei care au activat în cadrul unor societăți culturale sau au editat reviste și au întreprins culegeri de folclor. Tradiția este reluată și îmbogățită de profesorul Cristian, care ne oferă spre final un amplu și remarcabil capitol dedicat culturii populare. În paralel publică și „Caietul lui Melinte”, o schiță monografică rămasă până acum în manuscris, redactată de învățător la anul 1900. Lucrarea prezintă mare interes fiind, între altele un tablou sintetic al existenței umane de atunci, inclusiv al obiceiurilor populare, comparativ cu cele de astăzi. Anexele și încercarea de a contura un potențial turistic completează gama largă de preocupări ilustrate în monografie. În încheiere ne exprimăm o apreciere pozitivă de ansamblu și convingerea că monografia concepută în acest mod ar însemna un mare câștig spiritual.

„...77... NODURI CULTURALE ȘI SEMNE AMICALE”

Vasilica GRIGORAȘ

Am primit în dar o carte cu dedicație și autograf de la prof. dr. Dumitru V. Marin, intitulată „...77... NODURI CULTURALE ȘI SEMNE AMICALE”, Iași, Editura PIM, 2018. Cărți închinare unor personalități din diverse domenii de activitate s-au mai scris, a devenit deja un exercițiu firesc, dar să antrenezi personal un număr considerabil de viitori coautori ai unui asemenea volum, mai rar. Titlul ne aduce aminte de volumul de versuri al lui Nichita Stănescu, „Noduri și semne” și de cartea Anastasiei Dumitru: „Bujor Nedelcovici – Conștiința de scriitor”. Deosebit de incitant, deloc explicit, că de..., „nodurile”, au și ele misterul lor. Te fac destul de curios ca să zăbovești pentru a „descâlci ițele” și a vedea frumusețea firului. Dezlegându-le poți „pipăi” cu mintea și sufletul fibra din care este alcătuită țesătura (cartea), îi poți identifica și simți finețea, îi poți verifica, pe cât posibil trăinicia, vigoarea..., și dacă mai adăugăm și „semnele”, care presupun anumite înțelesuri încryptate, este nevoie să ne aplecăm cu dibăcie asupra conținutului volumului.

Răsfoindu-l, am constatat că în peisajul cultural vasluian și în tabloul literar al prof. dr. Dumitru V. Marin a apărut un volum inedit, cu o alcătuire

ingenioasă, o radiografie din mai multe unghiuri a vieții și activității jurnalistului vasluian, completată cu alte 77 de radiografii individuale.

„Nodurile” (semnatarii) întăresc textura volumului, îi dau strălucire și consistență, iar „semnele” sunt gânduri, trăiri, sentimente care ne fac să privim cu respect, bucurie și admirație „adresantul”, prezentat ca fiind un om special. Și, toate așezate pe brocardul fin al aniversării omului de cultură Dumitru V. Marin, la împlinirea a 77 de primăveri, cel care se declară „aprilist”, născut pe data de 28 aprilie 1941.

Revenind la carte, aș putea spune că în paginile sale s-a cam spus și scris totul despre sărbătorit. Asta însemnând că este destul de greu să mai scrii ceva original, după ce 77 de condeie și-au spus punctul de vedere despre omul și profesionistul Dumitru V. Marin. Totuși, ceva mă intrigă, mă provoacă să mă erijez în purtătorul de cuvânt al colaboratorilor volumului și să aduc, pe scurt, la cunoștința publicului cititor opiniile acestora cu privire la „personajul principal” al volumului, care are marele merit de a fi adunat între cele două coperte o sumă de oameni valoroși, 77 de nume din domeniul literaturii, științei, culturii și spiritualității din țară și din străinătate, colaborând de bună voie la întocmirea unui volum colectiv.

Se spune că numărul, cantitatea nu înseamnă neaparat și valoare, și este foarte adevărat. Însă în cazul de față, întâlnim 77 de semne de prețuire, de amiciție, de prietenie sau întâlniri de-o dată în viață, cu o ocazie specială ori întâmplătoare, care au lăsat amintiri pe pelicula inimii jurnalistului multimedia. Este lăudat, adulat, atribuindu-i-se calificative care mai de care mai elevate, însă prezentat și „cu păcate și virtuți”, precum spune Mihai Apostu. Îl întâlnim pe D.V. Marin în multiple ipostaze, din copilărie până în prezent. Textele sunt decupaje din realitatea imediată, pe care sunt încrustate căutările, acțiunile, gesturile, reacțiile, implicările, mobilizările pentru a depăși obstacole și a intra pe nișe favorabile autodepășirii personale și profesionale în misiunea nobilă de promovare a culturii. Ne sunt prezentate momente de plonjare în adâncul valurilor vieții profesorului, dar sunt selectate cu grijă fragmente din spuma strălucitoare a acestora și redade spectaculos. Astfel, putem afirma că volumul omagial degajă o adevărată noblete, un neîntrecut flux de amabilități, desigur veridice. Acest buchet de „semne”, arată în toată splendoarea sa valoarea incontestabilă a profesorului și jurnalistului, cap de afiș în viața culturală și literară vasluiană.

Așadar, cartea este o impresionantă apariție editorială din mai multe motive: valoarea intrinsecă a conținutului scriiturii, valoarea și însemnătatea personalităților în varii domenii ale cunoașterii umane și, nu în ultimul rând, valoarea personalității destinatarului tuturor acestor misive, profesorul, jurnalistul, scriitorul, omul de cultură, Dumitru V. Marin. Pentru a susține această ultimă afirmație aș aduce ca argumente câteva coordonate ale muncii și activității domniei sale: este deschizător de drumuri în presa modernă (prima televiziune din țară, 1990, înființarea postului de radio Unison, Vaslui, 1993, Bârlad, 1994, apariția ziarului Meridianul, 1996, revista internațională Meridianul Cultural Românesc, 2015); interviuri cu 9 președinți de stat, 14 prim-miniștri, zeci de miniștri, deputați, senatori, ambasadori; interviuri cu înalți ierarhi ai bisericii, PF Teoctist, PF Daniel, mitropoliți, episcopi, transmisiuni în direct la radio-tv din 32 de țări; vicepreședinte al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România și președinte Filiala Vaslui, 2005... În sprijinul aceleiași idei, aș completa cu mărturiile făcute în carte de mai mulți coautori. Scriitorul, criticul literar și emiscologul Theodor Codreanu apreciază că Dumitru V. Marin este: „Una dintre cele mai pitorești personalități din Vasluiului ultimelor decenii”. În opinia Danielei Gifu, jurnalistul vasluian este: „un desfrunzător de idei supralicitate... cu vorbă hotărâtă și plină de sensuri ideatice, caută dreptate.”

e-mail: revistaelanul@gmail.com
<http://sites.google.com/site/elanulvs/>

Redacția (tel.: 0235-436100)

Redactor șef: Marin Rotaru

Redactor-șef adjunct: Cristian Onel

Redactori corespondenți:

prof. univ. dr. Vlad Codrea,

Univ. „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca

prof. univ. dr. Ștefan Olteanu, București

asist. univ. dr. Bogdan Rățoi,

Univ. „Al. I. Cuza Iași”

Dan Ravaru, Vaslui

Corneliu Bichineț, Vaslui

Mircea Coloșenco, București

dr. Arcadie M. Bodale, Vicovu de Sus

Serghei Coloșenco, Bârlad

dr. Laurențiu Ursachi, Bârlad

dr. Laurențiu Chiriac, Vaslui

Prof. dr. Janeta Maria Pleșa-Iuga,

Timișoara

dr. Sorin Langu, Galați

ISSN: 1583-3593

Tehnoredactare: Bogdan Artene

Tipar: SC Irimex SRL Bârlad

Număr apărut cu sprijinul Centrului Județean pentru
 Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor aparține, în exclusivitate, autorilor.

Vasile Ghica îl numește: „*Un renașcentist al zilelor noastre*”, iar dr. Valeriu Lupu îl consideră „*lord al slovei*” și, pentru toate acestea și multe alte merite, Simion Bogdănescu îl recomandă ca fiind un „*model cultural de urmat*”; punct de vedere argumentat de Corina Matei Gherman „*Dumitru V. Marin nu a irosit timpul, l-a folosit eficient, lăsând în urma sa o muncă de cercetare, de creație și îndrumare. Dumitru V. Marin cred că trăiește din izvorul obârșiiilor, trăind copilăria, respectând tradițiile și vatra, iubind natura și credința, studiind și slujind limba, cultura și istoria*”, și de afirmațiile președintelui Emil Constantinescu: „*a avut darul de a face.*” și a ajuns „*un organizator, activ și integrat în comunitate...*” Și timpul a trecut, iar „*Copilul de altă dată, înălțându-se după călăuza-ursitoare, a devenit profesorul dr., scriitorul și monografistul, reporterul și întreprinzătorul, editorialistul și managerul tv, cel mai mare jurnalist din toate timpurile*” - cum lesne de constată, o personalitate rar întâlnită pe Valea Zeletinului.” (Tatiana Galan). Până a ajunge aici, uneori a avut curajul de a băga mâna în foc, cu riscul de a se frige, de a se apăra de sabie cu brațul gol; poate, a simțit asprimea flăcării și iuțimea țaișului, însă n-a renunțat, ci s-a călit.

Ordinarea alfabetică a semnatărilor este ceva obișnuit pentru astfel de scriituri, autorii incluși se prezintă, se definesc, argumentează prezența lor în acest demers literar cu minunate merite și realizări. Firesc, nu oricine putea fi subiect și autor, tototodată. Un lucru de apreciat este și faptul că în carte sunt incluse și dedicațiile unor autori, scrise pe cărțile oferite lui D.V. Marin. Aș aminti pe: Nichita Stănescu, Horia Zilieru, Alexandru Balaci, Valentin Silvestru, Laurențiu Fulga, Traian Nicola, Cezar Stegaru, Ioan Talpeș, Tudor Pamfile...; și acestea sunt voci grăitoare cu privire la preocupările și mediul cultural al filologului și omului de presă vasluian. Așadar, cartea este o seră în care au fost plantate seminte roditoare, din care au răsărit plante viguroase, binefăcătoare culturii românești, sufletului și minții cititorului. Are gustul unei șampanii vechi, veritabile, din podgoriile Hușilor; o băutură spumantă, nici seacă, nici dulce, una adevărată, ademenitoare.

Din orice perspectivă am privi lucrurile, putem conchide că D.V. Marin reușește să se individualizeze în peisajul cultural vasluian. Fără implicarea serioasă a domniei sale, am fi vorbit de mult de o insolvență, un faliment al jurnalismului din zona Vasluiului. Nu este vorba de lipsa de valoare a scriitorilor, artiștilor plastici, oamenilor de cultură, în general. Vasluiul nu duce lipsă de așa ceva, ci acești autori talentați nu ar fi fost popularizați și cunoscuți de populația județului, peste granițele acestuia și chiar ale țării. La D.V. Marin se împletesc într-un mod fericit cultura, inteligența și spiritul practic, puterea de adaptare. Deși de formație umanistă a dovedit un spirit întreprinzător nebănuț. Știe să caute și să descopere conjuncturi, să creeze și să fructifice oportunități, să transforme banalul în senzațional.

Orizontul personal al lui D.V. Marin este dominat de o nemaipomenită prezență de spirit și de o rar întâlnită capacitate de comunicare. Volumul „...77 NODURI CULTURALE ȘI SEMNE AMICALE...” are un profund aspect reportericesc, ochii care îl privesc pe omul de cultură, prof. dr. Dumitru V. Marin, sunt experimentați, intuitivi, atenți, anticipativi, surprind limpede derularea reacțiilor, întâmplărilor, evenimentelor unui proces care a evoluat continuu.

Dacă cineva mi-ar cere să fac o ierhie, în funcție de cât de mult mi-au plăcut gândurile celor 77 de coautori ai volumului, cu toată sinceritatea aș începe cu cel al avocatului Daniel Cernat Marin, fiul mijlociu al profesorului. Mi s-a părut cel mai pitoresc și dezarmant de sincer punct de vedere cu privire la publicarea unui asemenea volum din inițiativa sărbătoritului, nimeni altul decât tatăl său. Daniel scrie cu pana sufletului, înmuiață în cerneala limpede și cristalină a minții. În acest mod, încearcă să înțeleagă rostul demersului tatălui său de a edita o carte despre domnia sa. După multe frământări scrie: „*Daaa..., m-a făcut să mă gândesc la ideea asta, ce idee- să-ți scrie oamenii,*

ție despre tine, în cartea ta... hmm, interesant! Mi se pare aproape o nebunie genială! Dacă vrei să n-ai prea multe opinii contra despre tine cere celorlați să-ți scrie ție despre tine... formidabil! Dacă n-aș ști că granița dintre genialitate și nebunie e... invizibilă, aș avea curajul să spun că tata-i un geniu. Râd, mă rog, nu știu dacă aș vrea s-o spun în cartea lui, râd și mai tare, am înnebunit și eu. Ce-ar zce cititorul dacă ar citi că fiul spune despre taică-su că-i un geniu? Doi nebuni? Două genii? Unul chiar are statuie...” Minunată reflecție! Fie și numai pentru faptul că prof. dr. Dumitru V. Marin este tatăl unui astfel de copil (și sunt convinsă că și ceilalți copii ai săi sunt astfel), merită apreciat și respectat.

Pentru a întregi tabloul conturat „eroului” aceste cărți și a oferi credibilitate și temeinicie cărții, citez trei puncte de vedere exprimate cu noblețea și autoritatea academicianului român, cea mai înaltă treaptă a intelectualității românești.

„*D.V. Marin este un foarte bun profesor (atâția o spun) de peste 40 de ani, este un lider de presă al ultimelor 2 decenii (și a avut cu ce), este un iubitor al Bârladului, este un întreprinzător de succes, un personaj de excepție în cadrul Curentului Cultural- Informațional pe care-l susține personal și prin cărțile sale tipărite [...] ne- întâlnit pe tărâmul cercetării, al afecțiunii pentru Bârlad, al activității literare, ca etnologi, el fiind menționat în Dicționarul etnologilor din toate timpurile și iată, mi se pare că rămâne un exponent al presei mealeagurilor moldave cu mai multe mențiuni în Istoria presei românești”.* (Acad. C.D. Zeletin)

„*Dascăl, publicist, editor, om de comunicare prin radio și televiziune, D.V. Marin este emblematic pentru ceea ce socotesc a fi elita neștiută a țării, cea care modelează mentalul colectiv contemporan, motorul progresului local, adesea necunoscut. Numai că d-sa are și contribuții de valoare națională și este destul de apreciat”* (Acad. Răzvan Theodorescu)

„*După cele citite, pot afirma că este o personalitate marcantă a Culturii românești, un om de aleasă ținută intelectuală, o figură reprezentativă a ziariștilor vasluieni și români, un scriitor cunoscut și apreciat pentru întreaga sa activitate.*” (Acad. Constantin Toma)

După umila mea părere, cred că nu mai este nimic de adăugat, decât Admirație și Felicitări!

